

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Hren

Selitev v hišo na obrobje – med željo in realizacijo
Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Hren

Mentorica: izr. prof. dr. Srna Mandič

Selitev v hišo na obrobje – med željo in realizacijo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Zahvaljujem se

Katji za lekturo, Marku za pomoč pri urejanju,

mentorici dr. Srni Mandič za strokovno pomoč pri izdelavi diplomskega dela ter

vsem mojim najbližjim za vso podporo in vzpodbudo skozi vsa leta študija in v času

izdelave diplomskega dela.

Selitev v hišo na obrobje – med željo in realizacijo

Zaradi svežnja lastnosti, ki jih ima stanovanje in zaradi bivalnih preferenc gospodinjstva/posameznika ter virov, ki so mu na razpolago, je iskanje pravega stanovanja dolgotrajen proces. Rezultati mnogih raziskav v Sloveniji pa kažejo, da je življenje v hiši, v manjšem kraju ali na obrobju najbolj zaželen način življenja. V diplomski nalogi želim s študijo primera naselja Krtina ugotoviti, kaj poganja suburbanizacijo in selitev na obrobje, kakšne so posledice takšnega razvoja ter kakšna je prihodnost na suburbaniziranih območjih. Z analizo virov, terenskega opazovanja in intervjujev so se za glavne razloge intenzivnega priseljevanja v Krtino izkazali: relativna bližina Ljubljane, dobra dostopnost, ugodna cena nepremičnin ter bližina naravnega okolja. Posledice hitrega razvoja pa kraj spreminjajo v kulturnem, demografskem in morfološkem vidiku. Nadaljnji razvoj Krtine, kot primera suburbanizirane vasi, je v ohranjanju specifičnih prostorskih elementov kraja v skladu s sonaravnim razvojem, večji funkcionalni in storitveni oskrbi kraja, zadovoljevanju potreb in želja avtohtonih prebivalcev in naseljencev ter ustvarjanju sinergije in kohezije med njimi.

Ključne besede: notranje selitve, suburbanizacija v Sloveniji, slovenske bivanjske preference.

Moving in a house in suburbs – between wish and realization

Because of all characteristics that depict housing, living preferences of household and available to them, searching for the perfect housing is a long-term process. According to the results of many Slovenian researches, living in a house in a small settlement or on the periphery is the desirable way of living. In my diploma I intend to explore the factors of continuous suburbanization and migration to the periphery, further on what are the consequences of such development, and what is the future of these areas like. Using the method of case study in which I analysed relevant sources in combination with field exploration and interviews, I answered these questions. The main reasons of intensifying emigration in Krtina are: relative proximity of Ljubljana, good accessibility, favorable real estate prices and near-by natural surroundings. However consequences of rapid development are seen in changing morphology of the settlement as well as in cultural and demographic changing. All in all vision of Krtina as an example of suburbanising village is in remaining specific spatial elements by taking into account the principles of sustainable development, improving functional and service offer, satisfying needs and wishes of autochthonous inhabitants as well as newcomers, and in emerging synergy and cohesion amongst them.

Key words: Internal migration, suburbanization in Slovenia, Slovene living preferences.

KAZALO

UVOD	10
1 STANOVANJE	12
1.1 Zakaj obravnavati stanovanje?	12
1.2 Pojem in pomen stanovanja.....	12
1.3 Stanovanjske razmere v Sloveniji	14
1.3.1 Stanovanjska enota in stanovanjski status v Sloveniji.....	14
1.3.2 Primerjava stanovanjske enote in stanovanjskega statusa glede na mestno/nemestno okolje	14
1.3.3 Zadovoljstvo s stanovanjem	16
2 IZBIRA STANOVANJA IN SLOVENSKE BIVANJSKE PREFERENCE	17
2.1 Uvod	17
2.2 Teorije, ki pojasnjujejo izbiro stanovanja	18
2.2.1 Teorija racionalne izbire	18
2.2.2 Življenjski stil in stanovanje.....	18
2.2.3 Okoljsko-behaviouristična teorija	19
2.3 Slovenske bivanjske preference	20
2.3.1 Preference glede stanovanjske enote	20
2.3.2 Preference glede bivalnega okolja.....	21
2.4 Antiurbane ideologije Slovencev	21
3 SELITVE	22
3.1 Uvod	22
3.2 Razlogi, motivi selitev.....	22
3.3 Tokovi selitev.....	23
3.3.1 Raziskava Re-urban mobil.....	23
3.3.2 Selitveni tokovi glede na prehode med tipi naselja	24
3.3.3 Selitveni tokovi glede na prehode med stanovanjskimi enotami	25
3.4 Značilnosti slovenske mobilnosti	25
3.4.1 Stopnja mobilnosti v Sloveniji	25
3.4.2 Struktura selivcev	26
4 SUBURBANIZACIJA	26
4.1 Uvod	26

4.2	<i>Urbanizacijski razvoj v Sloveniji</i>	27
4.3	<i>Opredelitev pojma suburbanizacije</i>	28
4.4	<i>Razlogi za razmah suburbanizacije v Sloveniji</i>	29
4.5	<i>Posledice suburbanizacije</i>	30
4.5.1	Spremembe v fizičnem razvoju naselij.....	31
4.5.2	Spremembe v socialni strukturi naselij.....	31
4.5.3	Spremembe v sistemu kulturnih vrednot.....	32
4.6	<i>Glavne posledice suburbanizacije v Sloveniji</i>	33
4.6.1	Razpršena pozidava.....	33
4.6.2	Dnevne migracije.....	33
4.6.3	Praznjenje mestnih središč in revitalizacija mesta.....	35
4.7	<i>Razvoj Ljubljanske urbane regije</i>	36
4.8	<i>Komentar</i>	37
 ŠTUDIJA PRIMERA: NASELJE KRTINA V PROCESIH SUBURBANIZACIJE		
IN ŽELJAH PREBIVALCEV		39
6	RAZISKOVALNA METODOLGIJA	39
6.1	<i>Uvod</i>	39
6.2	<i>Cilji in hipoteze</i>	39
6.3	<i>Metode</i>	40
7	SOCIO-GEOGRAFSKA UMESTITEV NASELJA KRTINA	40
7.1	<i>Uvod</i>	40
7.2	<i>Geografska umestitev naselja Krtina</i>	41
7.3	<i>Socio-demografske značilnosti naselja Krtina</i>	41
7.3.1	Starostna struktura prebivalstva.....	41
7.3.2	Izobrazbena struktura prebivalstva.....	42
7.3.3	Struktura dejavnosti in zaposlenosti.....	42
7.3.4	Dnevne migracije.....	42
7.3.5	Struktura mobilnosti.....	43
7.3.6	Društvena dejavnost.....	43
8	STANOVANJSKA GRADNJA V NASELJU KRTINA	44
8.1	<i>Značilnosti</i>	44
9	ANALIZA INTERVJUJEV – SUBJEKTIVNI POGLED NA KRTINO	45
9.1	<i>Intervjuji</i>	45

9.2	<i>Zastavljena vprašanja</i>	45
9.3	<i>Selitev v Krtino</i>	45
9.3.1	Vzroki selitev	45
9.3.2	Analiza selitvenih tokov	46
9.4	<i>Preference glede življenja v hiši</i>	47
9.4.1	Pro	47
9.4.2	Contra	48
9.5	<i>Preference glede lokacije in oskrba</i>	48
9.5.1	Izbor lokacije	48
9.5.2	Pro	49
9.5.3	Contra	49
9.6	<i>Medsosedski odnosi</i>	51
10	KRITIČNI POGLED NA RAZVOJ KRTINE	53
10.1	<i>Problematika razvoja Krtine</i>	53
10.1.1	Uvod	53
10.1.2	Novogradnje kot tujek v prostoru	53
10.1.3	Neurejene javne površine	54
10.1.4	Stanje storitvene/javne oskrbe	54
10.1.5	Prometna infrastruktura	55
10.1.6	Proces vključevanja priseljencev	55
10.1.7	Varstvo kulturne dediščine	55
11	NADALJNI RAZVOJ KRTINE	55
11.1	<i>Vizija</i>	55
11.2	<i>Koncept prenove in širitve</i>	57
	SKLEP	60
	LITERATURA	64
	PRILOGE	70
	PRILOGA A: PREPISI INTERVJUJEV	70
	PRILOGA B: FOTOGRAFIJE	92

KAZALO TABEL

TABELA 1.1: STANOVANJSKE ENOTE PO VRSTI STAVBE IN PO STANOVANJSKEM STATUSU GOSPODINSTVA.....	14
TABELA 1.2: PRIMERJAVA STANOVANJSKEGA STATUSA GOSPODINSTVA GLEDE NA TIP NASELJA	15
TABELA 1.3: RAZŠIRJENOST ENOSTANOVANJSKE HIŠE GLEDE NA TIP NASELJA	16
TABELA 3.1: VZROKI SELITEV	23
TABELA 3.2: TOKOVI SELITEV	23
TABELA 7.1: RAST ŠTEVILA PREBIVALCEV V KRAJEVNIH SKUPNOSTIH V OBDOBJU 1996- 2006	43
TABELA 9.1: VZROKI SELITEV INTERVJUANCEV	46
TABELA 9.2: SELITVENI TOKOVI- ANALIZA INTERVJUJEV.....	47

KAZALO GRAFOV IN KART

GRAF 1.1: PRIMERJAVA TIPA NASELJA GLEDE NA STANOVANJSKO ENOTO GOSPODINSTVA	15
GRAF 3.1: SEDANJE IN PRIHODNJE SELITVE GLEDE NA TIP NASELJA	24
GRAF 3.2: PREHODI (SELITVE) MED POSAMEZNIMI TIPI STANOVANJSKIH ENOT.....	25
KARTA 11.1: PREDLOG URBANISTIČNE ZASNOVE KRTINE	59

KAZALO SLIK

SLIKA 4.1: URBANI SISTEM SLOVENIJE	27
SLIKA B.1: NAČRT NOVOGRADENJ (1)	92
SLIKA B.2: NAČRT NOVOGRADENJ (2)	92
SLIKA B.3: SPODNJA KRTINA – NOVOGRADNJE (1).....	93
SLIKA B.4: SPODNJA KRTINA – NOVOGRADNJE (2).....	93
SLIKA B.5: SPODNJA KRTINA – NOVOGRADNJE (3).....	94
SLIKA B.6: SPODNJA KRTINA – NOVOGRADNJE (4).....	94
SLIKA B.7: SPODNJA KRTINA – NOVOGRADNJE (5).....	95

SLIKA B.8: SPODNJA KRTINA – NOVOGRADNJE (6)	95
SLIKA B.9: ZGORNJA KRTINA (1)	96
SLIKA B.10: ZGORNJA KRTINA (2)	96
SLIKA B.11: ZGORNJA KRTINA (3)	97
SLIKA B.12: ZGORNJA KRTINA (4)	97

UVOD

Nizi lastnosti stanovanja, virov in preferenc, ki jih posameznik ima, vplivajo na težavnost izbire »pravega« stanovanja v »pravem« okolju. Že sam naslov diplomske naloge *Selitev v hišo na obrobje-med željo in realizacijo* najavlja, o čem bo tekla beseda. »Pravo« stanovanje in »pravo« okolje v mojem primeru označuje hiša na obrobju večjega mesta.

Danes lahko govorimo o naraščajoči suburbanizaciji (tudi eksurbanizaciji), ki se dogaja sočasno s ponovno reurbanizacijo mesta. Dejstvo je, da se obrobje (ter širše podeželje) pod vplivom urbanizacije spreminja tako v fizični obliki kot v socialnem in kulturnem smislu. Zato so glavna vprašanja, na katera želim v diplomski nalogi odgovoriti: kakšne so značilnosti in dejavniki procesa suburbanizacije, kako se kažejo na ravni urejanja prostora in na ravni posameznikovih preferenc, katere posledice suburbanizacije so vidne ter seveda, kakšne so smernice nadaljnjega razvoja na suburbaniziranih območjih.

V prvem delu bom tako pregledala sam pojem in pomen stanovanja, poudarek bo tudi na slovenskih bivanjskih preferencah in izbiri stanovanja. Sledil bo del o selitvah, kjer bo govora o najpogostejših vzrokih za selitev, stanovanjski mobilnosti ter smereh selitve. Na mikro ravni vsaka selitev pomeni premik v prostoru, ki lahko na globalni/makro ravni, seveda ob veliki intenziteti premikov, pomembno vpliva na dogajanje v prostoru.

V Sloveniji je tako na makro ravni opaziti dva pojava, in sicer suburbanizacijo in (re)urbanizacijo, ki potekata sočasno. Suburbanizacija bo torej predstavljala tretji sklop teoretskega dela, kjer bodo predstavljeni razlogi za razmah in dejavniki spodbujanja suburbanizacije, posledice suburbanizacije ter največji urbani sistem v Sloveniji – Ljubljanska urbana regija.

V empiričnem delu, ki bo kvalitativne narave, bo predstavljena lastna študija primera, kjer bo kot enota analize obravnavano naselje Krtina. Za študijo primera sem se odločila zato, ker sem na ta način iz prve roke dobila vpogled na dejanski vpliv suburbanizacije na obrobje. Na primeru Krtine me je zanimalo, kateri so faktorji pri izbiri bivanjske lokacije in stanovanjske enote v smislu prednosti in slabosti življenja, ki jih selitev v

hišo na obrobje mesta prinaša. Analizirala bom tudi sam proces suburbanizacije v Krtini, pri čemer me bo zanimalo kateri so dejavniki vzpodbujanja suburbanizacije, kakšne so posledice suburbanizacije in v končni fazi, kakšna je prihodnost bivanja v Krtini. S študijo primera bom poskušala razumeti dogajanje na suburbanih conah v Sloveniji, na katere bom aplicirala svoje ugotovitve.

1 STANOVANJE

1.1 Zakaj obravnavati stanovanje?

Stanovanje je ena izmed temeljnih človekovih pravic. Zavetišče, zasebnost, lokacija in investicija so štiri izmed funkcij (Smith v Mandič 1996, 15), ki jih ima stanovanje za posameznika. Seveda pa se pomen teh funkcij razlikuje od kulture do kulture in od časa do časa.

Kako zelo pomembno vlogo ima stanovanje, je razvidno tudi iz Ustave RS, ki v 78. členu državi nalaga odgovornost za »ustvarjanje možnosti, da državljani pridobijo primerno stanovanje«. Vloga države je, da preko regulacije na področju cen stanovanj in odločanja o gradnji posameznikom zagotavlja dostop do stanovanj. Prav zagotavljanje stanovanj predstavlja osnovno podlago oblikovanja stanovanja politike države, ki jo v Sloveniji predstavlja Nacionalni stanovanjski program (2000). V novejšem času imajo nacionalne stanovanjske politike na področju EU opredeljene cilje predvsem v smislu kakovosti, cenovne dosegljivosti in razpoložljivosti stanovanj. V programih EU pa je stanovanjska politika postavljena tudi v funkcijo boja proti socialni izključenosti

Obravnava stanovanja in stanovanjske problematike je tako pomembna zaradi vsesplošnega vpliva, ki ga ima na oblikovanje politike, kvaliteto življenja posameznika, zadovoljstva z življenjem itn.

1.2 Pojem in pomen stanovanja

Stanovanje je sklop številnih lastnosti. Značilnosti stanovanja kot materialnega vira, fizične lastnosti, imenujemo stanovanjski standard¹ (tudi kakovost stanovanja) (Mandič 1999). Te zajemajo način zidave, izolacijo, funkcionalnost in estetskost razporeditve prostorov, površino, število sob, število nadstropij, osvetlitev itn.

¹Kako pomembni so primerni stanovanjski standardi, pogoji, opisuje Uršič (2008) v članku Arhitekturne bolečine, kjer omenja izkustvo nevrastenije, ki pomeni bolečino v smislu neprimernih bivalnih pogojev.

Značilnosti stanovanja, ki zadevajo uporabnikove možnosti nadzora ter premoženjske in stroškovne vidike, se skrivajo pod krovnim pojmom stanovanjski status. Glede na stanovanjski status ločimo stanovanja na lastniška in najemna (Mandič 1999).

K stanovanju sodijo še številne lastnosti lokacije npr.: uglednost, varnost, socialna sestava prebivalstva, infrastruktura, bližina urbanih dobrin, delovnega mesta (Mandič 1996).

Stanovanje ima tudi globlji pomen. Lindberg (v Čerpes in Dešman 2007) poudarja simbolne implikacije stanovanja. Pri obravnavi stanovanja se v literaturi poudarja tudi občutek ontološke varnosti (Saunders 1990), ki pomeni svobodo od nadzora okolja in hkrati tudi nedotakljivost.

Stanovanje je tudi simbol individualnosti oziroma »podobe« človeka. V stanovanju oziroma v načinu bivanja se kaže njegov okus, življenjski stil, odnos do življenja, hkrati je stanovanje odraz socialnega položaja in socialne moči (Drozg 2006, 126). Tako so poleg finančnih omejitev posredi še povsem subjektivne lastnosti, ki so stvar habitusa.

Pomen prostoru pripišemo sami, preko prostora se definiramo, izkazujemo pripadnost, saj kot pravi Rose (v Easthope 2004), prostori sami po sebi nimajo pomena. Posebno obravnavo zahteva tako obravnava stanovanja kot doma. Katrjalainenova (v Kearns 2000, 388) pravi, da je hiša materialni objekt, dom pa odnos, saj dom temelji na simbolnem in emocionalnem odnosu med stanovalcem in stanovanjem.

Definicija stanovanja je zelo kompleksna, zato je izbira pravega stanovanja in pridobivanje informacij o njem še toliko težje. V osnovi ljudje delujemo po principu zadovoljevanja potreb, od najosnovnejših h kompleksnejšim. Šele ko so osnovne potrebe zadovoljene, preidemo na višjo raven potreb. Tako je tudi pri izbiri stanovanja. Najprej zadovoljujemo osnovne potrebe (imeti bivališče, imeti zagotovljene minimalne stanovanjske standarde), šele nato, ko so osnovne potrebe zadovoljene, preidemo na druge potrebe, ki jih imamo v zvezi s stanovanjem (pomen, okolje, simbol, status...). Dokler osnovne potrebe niso zadovoljene, se o »dodatnih« niti ne sprašuje.

1.3 Stanovanjske razmere v Sloveniji

1.3.1 Stanovanjska enota in stanovanjski status v Sloveniji

Največ stanovanjskih enot v Sloveniji je v enostanovanjski hiši (44,19 %), 35,35 % v tri- ali večstanovanjski stavbi, dobrih 19 % pa je v dvostanovanjskih hišah (glej Tabelo 1.1).

Med gospodinjstvi je glede na stanovanjski status največ lastnikov stanovanja, kar 82,2 %. Največ lastniških enot je v enostanovanjski hiši (skoraj polovica), dobro tretjino v tri- ali večstanovanjski stavbi, 18,7 % pa v dvostanovanjskih hiši. Med najemniki jih je z naskokom največ v kategoriji tri- ali večstanovanjskih stavbah (80 %), sledijo najemniki v enostanovanjski hiši, dvostanovanjski hiši in v nestanovanjski, drugi stavbi. 6 % ljudi pa ima drugačen stanovanjski status.

Tabela 1.1: Stanovanjske enote po vrsti stavbe in po stanovanjskem statusu gospodinjstva

Status gospodinjstva	Skupaj	Lastnik, solastnik	Najemnik, podnajemnik	Drugo
Vrsta stavbe				
Skupaj	678950 (100 %)	558203 (100%)	61954 (100%)	58793 (100%)
Enostanovanjska hiša	300014 (44,19 %)	277624 (49,74 %)	5215 (8,42 %)	17175 (29,22 %)
Dvostanovanjska hiša	133291 (19,64 %)	104425 (18,70 %)	4192 (6,77 %)	24674 (41,97 %)
Tri- ali večstanovanjska stavba	240075 (35,35 %)	173936 (31,15 %)	49965 (80,65 %)	16174 (27,51 %)
Nestanovanjske in druge stavbe	5570 (0,82 %)	2218 (0,40 %)	2582 (4,16 %)	770 (1,30 %)

Vir: Popis (2002).

1.3.2 Primerjava stanovanjske enote in stanovanjskega statusa glede na mestno/nemestno² okolje

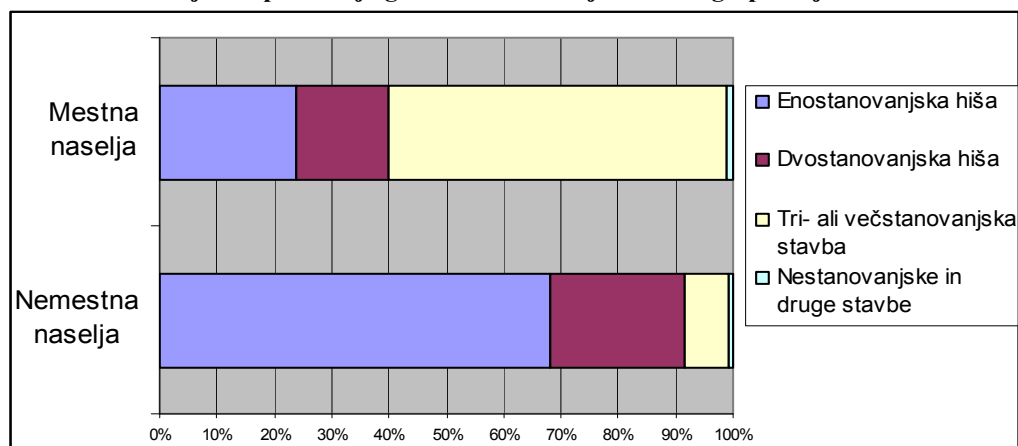
Glede delitve na mestno/nemestno okolje je razvidno, da 54 % ljudi živi v mestnih naseljih. Ti so razporejeni tako: 23,6 % gospodinjstev živi v enostanovanjski hiši, 16,3

² Mestna naselja so opredeljena na podlagi štirih kriterijev: naselja z več kot tri tisoč prebivalci; naselja z dva do tri tisoč prebivalci in presežkom delovnih mest; naselja, ki so sedež občine in imajo vsaj 1.400 prebivalcev ter presežek delovnih mest; obmestna naselja z manjšim številom prebivalcev, ki pa se z mestom postopoma prostorsko in funkcijsko zraščajo v enovito celoto. Nemestna naselja pa so vsa druga naselja, ki ne ustrezajo opredelitvi mestnega naselja (Statistični urad Republike Slovenije).

% v dvostanovanjski hiši, največ 59 % ljudi pa živi v tri- ali večstanovanjski stavbi (glej Graf 1.1).

V nemestnih okoljih živi 46 % ljudi, po stanovanjskih enotah gledano 68,2 % v enostanovanjski hiši, 23,4 % gospodinjstev živi v dvostanovanjski hiši, 7,7 % pa v tri- ali večstanovanjski stavbi.

Graf 1.1: Primerjava tipa naselja glede na stanovanjsko enoto gospodinjstva

Vir: Popis (2002).

V nemestnih naseljih je 86,6 % lastnikov/solastnikov svojega stanovanja, nekaj manj jih je v mestu (78,50 %), je pa zato v mestu več najemnikov stanovanja (13,70 %) kot v nemestnem okolju (3,80 %) (Tabela 1.2).

51,5 % vseh lastnikov je v mestu, 48,5 % vseh lastnikov pa živi v nemestnem okolju. Mnogo več, kar 80 % vseh najemnikov se nahaja v mestu, medtem ko le 20 % vseh najemnikov živi v nemestnem okolju.

Tabela 1.2: Primerjava stanovanjskega statusa gospodinjstva glede na tip naselja

Gospodinjstvo po statusu	Lastniki/solastniki	Najemniki/podnajemniki	Drugo	Skupaj
Tip naselja				
Mestna naselja	287220 (51,5 %)	50098 (80,9 %)	28708 (48,8 %)	
	287220 (78,50 %)	50098 (13,70 %)	28708 (7,80 %)	366026 (100 %)
Nemestna naselja	270983 (48,5 %)	11856 (19,1 %)	30085 (51,2 %)	
	270983 (86,60 %)	11856 (3,80 %)	30085 (9,60 %)	312924 (100 %)
Skupaj	558203 (100 %)	61954 (100 %)	58793 (100 %)	

Vir: Popis (2002).

Če podrobneje pogledamo številke v zvezi z enostanovanjsko hišo, ker nas to področje še posebej zanima, lahko vidimo, da se 28,90 % vseh enostanovanjskih hiš nahaja v mestnem okolju, 71,10 % pa na nemestnih območjih (glej Tabela 1.3).

Tabela 1.3: Razširjenost enostanovanjske hiše glede na tip naselja

Enostanovanjska hiša	
Tip naselja	Število/odstotki
Mestna naselja	86573 (28,90 %)
Nemestna naselja	213441 (71,10 %)
Skupaj	300014 (100%)

Vir: Popis (2002).

Lastniški status je torej značilnost slovenske stanovanjske oskrbe. To je pomembno z vidika večje ontološke varnosti, seveda pa ima svoj vpliv na nemobilnost slovenskega prebivalstva. Prav tako je iz podatkov razvidno, da je kar 70 % gospodinjstev v enostanovanjskih hišah v nemestnem okolju, kar je zagotovo posledica presežka prostora, gradnje hiše na domačem zemljišču... (več v nadaljevanju). Nasprotno pa je v mestu več kot polovica gospodinjstev v tri- ali večstanovanjski stavbi in ti predstavljajo večino vseh, ki živijo v teh stavbah (90 %). Razlog je gotovo v večji ponudbi takih stanovanj v mestnem kot v nemestnem okolju ter da je v mestu večstanovanjska gradnja relativno cenejša in bolj racionalna z vidika rabe prostora, gostote.

1.3.3 Zadovoljstvo s stanovanjem

Stanovanjska anketa iz leta 2005³ podaja odgovor na vprašanje, kako so Slovenci zadovoljni s svojim stanovanjem (Mandič in Cirman 2006; Stanovanjski sklad Republike Slovenije 2006).

Do ugotovitve, kaj ljudem prinaša zadovoljstvo, pridemo, ko ugotovimo, kateri so moteči dejavniki bivanja. Največji moteči dejavnik bivanja so, glede na podatke

³Podatki so bili zbrani z metodo CATI (računalniško podprto zbiranje podatkov), zbiranje je potekalo med 13. 04. 2005 in 27. 05. 2005. Izvedenih je bilo 4009 anket.

Stanovanjske ankete, zagotovo previsoki obratovalni stroški, sledi pomanjkanje prostora, pomanjkljive oziroma dotrajane napeljave in težave s parkirnimi prostori.

Primerjalno gledano imajo gospodinjstva, ki stanujejo v stolpnica ali blokih, težave s pomanjkanjem prostora za igrišča, do katerih pride zaradi visoke zazidave ter gostote naseljenosti. Na drugi strani imajo gospodinjstva, ki živijo v drugačni večstanovanjski hiši manj tovrstnih težav, se pa tu pogosteje pojavlja problem slabih prometnih povezav. V območjih nizke gradnje in manjše gostote zidave primerjalno gledano prihaja do težav »le« zaradi nezadovoljive prometne infrastrukture.

Iz rezultatov, ki jih daje anketa, je razvidno, da je stanovanje vseeno najbolj zadovoljujoče življenjsko področje. S sedanjim bivališčem sta zadovoljni dve tretjini gospodinjstev. Stanovanje v Sloveniji veliko pripomore k posameznikovi blaginji ter občutku zadovoljstva, zato je posledično pomembno vedeti, katere značilnosti so najpomembnejše ter kakšne so preference.

V ospredje ljudje postavljajo mirno in zeleno okolico, sledijo dobri odnosi s sosedi, nato pa še neodvisnost od drugih gospodinjstev. Prav tako se zagotovljen parkirni prostor, vrt in bližina zdravstvenih storitev uvrščajo visoko, medtem ko se bližina avtoceste ne smatra kot odločilni dejavnik. Ti pogoji so pomembni pri vseh skupinah gospodinjstev, kar kaže na pomembno vlogo stanovanja kot prostora sprostitev, regeneracije ter umika od hitrega tempa življenja.

2 IZBIRA STANOVANJA IN SLOVENSKE BIVANJSKE PREFERENCE

2.1 Uvod

Stanovanje, prostor okoli nas in bivalno okolje pomembno vplivajo na naše počutje ter samo kvaliteto življenja, zato je zagotovo pomembno, da izberemo takšno stanovanje in kraj bivanja, ki ustreza našim potrebam in željam. Odločitev je seveda težka, omejeni smo z viri, ponudbo na trgu, hkrati pa imamo močno željo in potrebo po stanovanju. Ljudje imamo določene potrebe. Allard (v Mandič 1996) klasificira potrebe na tri ravni: »imeti–ljubiti–biti«. Te ravni potreb lahko prenesemo tudi na potrebe, ki jih imamo

ljudje v zvezi s stanovanjem. Tako »imeti« označuje materialne, neosebne vire, življenjsko raven – stanovanjski standard, minimalne zahteve stanovanjskega standarda, »ljubiti« – socialne potrebe, ljubezen, solidarnost, pripadnost, vključitev v lokalno skupnost, zasebnost (lastna soba), nedotakljivost in »biti« – samouresničevanje, osebna identiteta, simbolna funkcija stanovanja, videz, lokacija, razred.

Ne glede na vse potrebe, ki jih imamo, se ljudje moramo odločiti za to, kje in na kakšen način bomo živeli. Naše odločanje oziroma izbira pa lahko poteka na več načinov. Trije izmed njih so predstavljeni v nadaljevanju.

2.2 Teorije, ki pojasnjujejo izbiro stanovanja

2.2.1 Teorija racionalne izbire

Teorija racionalne izbire (Turner 2003) predpostavlja, da se ljudje pri odločitvah vedno odločamo racionalno. Pri izbiri na trgu nepremičnin posameznik oceni stroške in prednosti ene lokacije nasproti drugi in stroške priseljevanja oziroma nepriseljevanja. Racionalna izbira torej vključuje primerjave med sedanjim stanjem ter skorajšnjim prihodnjim stanjem. Teorija racionalne izbire sklepa, da akterji presojujejo koristi (izide) od izbora nekega poteka dejavnosti, nasproti strošku (vložku) za izbrano dejavnost in izostanek morebitnih koristi, ki bi jih imeli, če bi izbrali drugo opcijo (opportunity cost). Tako skušajo doseči največjo možno korist ob najmanjšem možnem vložku ter tako izbirajo smer svojega delovanja.

Vendar moramo v ozir vzeti tudi nekatere omejitve teorije, saj ta predpostavlja ekonomsko obnašanje in dobro informiranost, kar pa seveda ne drži vedno. Posamezniki se vedno ne obnašajo kot homo economicus, nimajo pregleda in tudi ne dostopa do vseh informacij o vseh opcijah, posamezniki so vedno omejeni s sredstvi in viri (npr. finance, čas).

2.2.2 Življenjski stil in stanovanje

Življenjski stil je specifičen način delovanja posameznikov v vsakdanjem življenju. Je enkraten in ni povsem enak drugemu, vendar je obenem tudi družbeno usmerjen pojav (Ule 1998).

Razmerje med življenjskim stilom in bivanjem se nanaša na izbiro vrste stanovanja (blok, hiša), na lokacijo stanovanja in na opremljenost stanovanja. Tako meni tudi Drozg (2006) v svoji raziskavi, v kateri ugotavlja zvezo med življenjskim stilom in tipi stanovanjske hiše. Po Drozgu ugotovljene zveze med življenjskim stilom in tipom stanovanjske hiše kažejo socialno in prostorsko diferenciacijo, pogostost posameznega tipa pa kulturo bivanja. Tako je med pomembnejšimi izsledki raziskave dejstvo, da je delež stanovanjskih hiš, ki odražajo bolj urbani življenjski stil, bistveno večji v obmestnih naseljih, kakor na podeželju, kjer prevladujeta semi urbana in semi kmečka hiša, razmestitev posameznih tipov objektov v naselju pa je element diferenciranosti kraja.

Pri značilnostih habitusa v povezavi s tipom stanovanja so torej odločilne lastnosti, kot so: gospodarska usmerjenost ter socialni položaj, kar se kaže v aktivnostih v prostem času, tipu in velikosti objekta, ureditvi okolice ter funkciji pomožnih objektov (gospodarski ali okrasni vrt, delež lastnega angažmaja po načelu »sam svoj mojster«, gospodarska ali gospodinjska funkcija pomožnih objektov); ekološka osveščenost, ta se kaže v uporabi gradbenih materialov, sonaravnosti objekta, ureditvi okolice, komunalni opremljenosti stavbne parcele; kulturna osveščenost in estetski čut, ki se kaže v tipu objekta, stopnji skladnosti objekta z okoljem in estetski vrednosti objekta (npr. tipski ali unikatni projekt, vrsta dekorativnih stavbnih členov) (Bourdieu v Drozg 2006, 125).

Kako in kje (habitat) je torej odvisno od prepleta socialnega, kulturnega in materialnega kapitala, ki oblikujejo habitus. Konkretnije to pomeni, da je habitat povezan z materialnim kapitalom (pripadnost določenemu socialnemu sloju), socialnim kapitalom (stopnja izobrazbe ter položaj posameznika v skupnosti), in kulturnim kapitalom (odnos do sveta in način ravnanja, estetski čut, vrednote ter razgledanost). Z višjo stopnjo izobrazbe pa je praviloma povezan tudi boljši materialni položaj.

2.2.3 Okoljsko-behaviouristična teorija

Okoljsko-behaviouristična teorija skuša razložiti odnose med ljudmi in prostorom ter mehanizme, ki ju povezujejo. Gre za razlago vpliva okolja na ljudi. Npr. ljudje izbirajo naselja z nizko gostoto, da zadovoljijo instrumentalno željo po varnosti, s hišo pa izpolnijo potrebo po jazu in zasebnosti. Behaviouristična teorija poudarja individualnost

in subjektivnost odločitve posameznika, saj jo pogojujejo številni psihološki, socialni in drugi vzgibi (Rapport v Day 2000, 265–266).

Tako je npr. individualno gospodinjstvo izpostavljeno dvema vrstama pritiskov: na eni strani notranji (potrebe, želje in vrednote gospodinjstva samega) in na drugi strani zunanji pritiski (značilnosti stanovanja in soseske).

Rezultat soočanja obeh vrst pritiskov je »uporabnost prostora« (place utility), ki predstavlja individualno stopnjo zadovoljstva (ali nezadovoljstva) z določenim stanovanjem in lokacijo. Če je neskladje med »uporabnostjo prostora« in potrebami določenega gospodinjstva dovolj veliko, bo le to iskalo novo lokacijo (Carter 1995).

Na zaznavanje in vrednotenje okolja vplivajo tudi socialnogeografski filtri (Špes 1998) npr. starostna struktura, izobrazbena in poklicna sestava, ekonomska moč in premoženjsko stanje, stopnja navezanosti in odvisnosti od narave, kulturno, versko in nacionalno poreklo ter osebni motivi, čustva in politična usmeritev. Zato je posploševanje zelo težko, saj je vsak posameznik poseben primer spleta teh filtrov.

2.3 Slovenske bivanjske preference

2.3.1 Preference glede stanovanjske enote

Novejše raziskave (Hočevār in Uršič 2007) kažejo popolno prevlado »suburbanih« stanovanjskih izbir oziroma želja, med katerimi je najbolj zaželena družinska hiša.

Pomembna značilnost stanovanjske gradnje v Slovenji je individualna stanovanjska gradnja. Ta je imela v bivšem sistemu poseben pomen, ki je v marsičem presegal zgolj zadovoljevanje stanovanjskih potreb. Gre za presežne vrednosti, zaradi katerih je med drugim (eno)družinska hiša z vrtom postala dominantna družbena norma, ki je in še vedno močno usmerja stanovanjske, bivanjske in s tem povezane lokacijske želje in ravnanja velikega števila ljudi.

Med pomembnejše razloge prevlade tega stanovanjskega tipa tako uvrščamo (Čerpes in Dešman 2007, 142-143) zelo razširjeno neformalno stanovanjsko gradnjo, ki je bila zlasti glede dostopa do zemljišč močno odvisna od uporabe sorodstvenih in lokalnih

socialnih mrež, veliko število polkmetov kot socialne kategorije, ki je po definiciji ohranjala dvojno urbano podeželsko prostorsko navezavo, sproščeno, tj. nerestriktivno prostorsko politiko, ki je imela po mnenju mnogih namenske socialne motive in učinke, relativno dobro prometno infrastrukturo, ki je omogočala intenzivne dnevne migracije ter tradicionalno močne antiurbane ideologije (več v nadaljevanju), ki so kasneje sooblikovale tudi postmoderno vračanje k naravi, iskanje bolj pristnega stika z naravo.

2.3.2 Preference glede bivalnega okolja

Izsledki raziskave Vrednote prostora in okolja (glej Hočevvar in Uršič 2007) kažejo na specifične bivanjske preference Slovencev, večina ljudi namreč želi živeti na podeželju ali v manjših naseljih ali vasicah. Najmanj ljudi pa bi živelo v glavnem mestu, velikem ali večjem mestu. To kaže odpor do življenja v gosto naseljenih mestih in večstanovanjskih stavbah.

2.4 Antiurbane ideologije Slovencev

Med številnimi razlagami stanovanjskih preferenc in izbor je tudi teorija o prisotnosti antiurbanih ideologij v Sloveniji.

Kot meni Rotar (v Hočevvar 2007) je bila urbanost ali urbani način življenja v Sloveniji dojet kot tujek in element ogrožanja slovenske kulture. Zaviranje razvoja mest zaradi ideologij rodu in grude je vplivalo tudi na prostorski razvoj Slovenije, preprečevanje vdora tujih kulturnih elementov je zaviralo rast urbanizacije, saj so bile vasi oziroma podeželske skupnosti v primerjavi z mesti predstavljene kot osnovne družbenokulturne celice (enote), iz katerih raste slovenska kultura. Elementi domačijstva so ostali zakoreninjeni in so se ohranili kot pomemben del slovenske narodne zavesti ter vplivali na vsakdanji življenjski utrip v mestih.

Tako se splošno sprejeta podoba slovenskega nacionalnega prostora, ki vključuje domačijo, gore in idilično pokrajino, v današnjem času med drugim močno povezuje tudi s pastoralizmom kot idejo harmoničnega odnosa med človekom in naravo. Pastoralizem prikazuje romantično podobo vaškega življenja, ruralno idilo, tako ta deluje kot idealna možnost odtujitve in pobega od stresa, prometa, »asfatne džungle«. Večina prebivalcev Slovenije pastoralizem uporablja zgolj za fantaziranje oziroma

miselni eskapizem ali pa skuša zgolj za kratek čas podoživeti pastoralno utopijo s pogostimi vikend izleti na podeželje (Hočevar 2007). V isto skupino eskapizmov lahko uvrstimo vrtičkarstvo v urbanem prostoru, saj lahko pomeni zasnovo oziroma poizkus ustvarjanja paralelnih prostorov, to je prostorov, kjer posamezniki in manjše skupine poskušajo najti svoj prostor oziroma svoj »otok« v »asfaltni džungli« (Kos 1993, 213).

3 SELITVE

3.1 Uvod

Sklepno dejanje odločitve in izbire stanovanja je selitev. V tem delu bom pogledala razloge, motive selitev, tokove selitev (dejanske in napovedane), podrobneje pa še stanovanjsko (ne)mobilnost v Sloveniji.

Selitev predstavlja premik v prostoru. Definicija selitve, kot jo uporablja Statistični urad Republike Slovenije, pa se glasi: »Notranja selitev je sprememba naselja oziroma sprememba naslova stalnega prebivališča državljana Republike Slovenije na območju Slovenije.«

Primerjalno gledano je notranja selitvena mobilnost v Sloveniji značilno nižja kot v državah Evropske unije (Bevc 2000, 1113). V zadnjem desetletju je z delno sprostitevjo nepremičninskega trga in ponovno okrepljeno stanovanjsko gradnjo opaziti trend povečane bivalne mobilnosti mestnega prebivalstva. Selitev ima pomemben vpliv na življenje posameznika, prav tako pa imajo tudi širše makro družbene posledice, predvsem gospodarske in demografske na ravni regije, države.

3.2 Razlogi, motivi selitev

Kot ključni motivi oziroma razlogi za selitev so se v literaturi uveljavili družinski razlogi, stanovanjski razlogi in motivi povezani z zaposlitvijo.

Glede na rezultate Popisa (2002) (Tabela 3.1) se največ ljudi preseli zaradi spremembe stanovanja (24,12 %) in zaradi poroke (20,08 %), nadalje zaradi selitve vzdrževalca (npr. selitev staršev...) (19,4 %), (11,9 %) zaradi zaposlitve in (1,5 %) zaradi

izobraževanja. Za 22,19 % ljudi so vzroki selitve neznani ali pa drugačni od naštetih. Selitev vzdrževalca in poroko lahko štejemo med družinske razloge (spremembe v družinskem položaju), ki tako skupaj predstavljajo 39,48 % razlogov za selitev.

Tabela 3.1: Vzroki selitev

Tip selitve	Vzrok selitve						
	zaposlitev	izobraževanje	poroka	sprememba stanovanja	selitev vzdrževalca	drugo	neznano
Priseljeni 1076023 (100%)	128162 (11,91%)	16223 (1,51%)	224129 (20,83%)	259593 (24,13%)	209129 (19,44%)	28690 (2,66%)	210097 (19,52%)

Vir: Popis (2002).

Kot smo že videli, je med razlogi za preselitev na prvem mestu želja po bivanju v enodružinski hiši ter neodvisnost od drugih (Rebernik 2002).

3.3 Tokovi selitev

Kam so se ljudje selili, kam se bodo selili, zakaj izbor ene lokacije nasproti drugi, lahko ugotovimo s pomočjo tokov selitev. Po podatki Popisa (2002) (Tabela 3.2) kažejo, da je 54 % vseh ljudi priseljenih, največ so se selili v druga naselja iste občine ali v drugo občino iste statistične regije.

Tabela 3.2: Tokovi selitev

Tip selitve	Prebivalstvo	Odstotki
Priseljeni	1076023	100 %
iz drugega naselja občine	342359	31,8 %
iz druge občine iste statistične regije	375818	34,9 %
iz druge statistične regije	216920	20,2 %
iz tujine	140926	13,1 %

Vir: Popis (2002).

3.3.1 Raziskava Re-urban mobil

Raziskava Re-urban mobil (Kos in Uršič 2004) je pokazala, da visok delež starejših ostaja v centru mesta. Ljubljancani se pogosto selijo iz enega dela Ljubljane v drug del, najpogostejši razlog za selitev je stanovanje samo, saj ne zadošča več potrebam.

Anketiranci, zajeti v raziskavi, prepoznavajo negativne strani mesta, največkrat gre za degradacijo okolja, prometne eksternalije in depopulacijo. Pri pozitivnih straneh mesta prevladuje bližina in dostop do storitev, delovnega mesta ter »duh« mesta z atraktivno mestno podobo oziroma urbani stil. Zanimiv izsledek raziskave je tudi, da polovica anketiranih ljudi meni, da mesto ni primerno za vzgojo otrok (ni primernih igralnih površin), je pa zelo primerno za ostarele ljudi (zaradi bližine storitev).

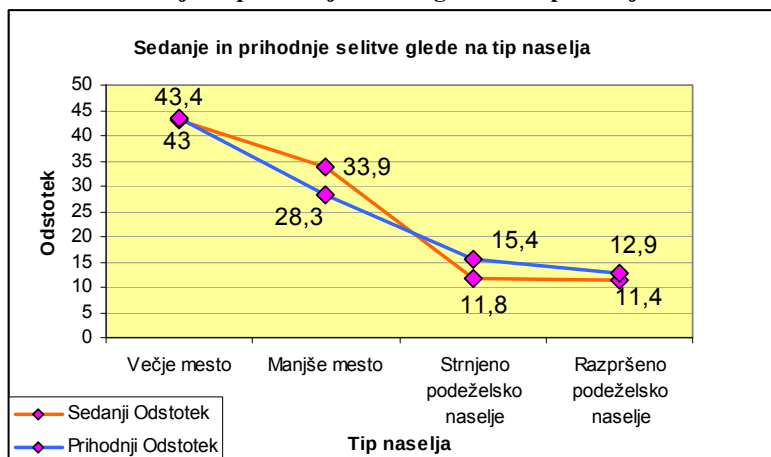
Na splošno se 1/3 anketiranih ljudi namerava preseliti (zaradi hrupa, želijo v večje stanovanje, zeleno okolje).

3.3.2 Selitveni tokovi glede na prehode med tipi naselja

V večjih mestih se število prebivalcev ne bo spreminjalo, upadalo bo prebivalstvo manjših mest, nekoliko pa se bo krepilo na podeželju.

Glede na podatke Stanovanjske ankete (Stanovanjski sklad Republike Slovenije 2006) se bo večina selivcev preselila v isti tip naselja, kot prebiva sedaj (glej Graf 3.1). Selivci iz večjih mest se bodo najbolj selili v večje mesto, nato v manjše mesto (15,6%), 7 pa na podeželje. Selivci iz manjših mest se bodo v 17% priseljevali v večje mesto, četrtna se jih bo preselila na podeželje. Petina selivcev iz strnjene podeželskega naselja in 16 % selivcev iz razpršene podeželskega naselja se namerava preseliti v večje mesto. Zaključimo lahko, da lahko opazujemo dva tipa migracije tradicionalne (iz ruralnega v urbano) in moderne (iz urbanega v ruralno). To pomeni, da se dogajata hkrati procesa suburbanizacije in ponovne (re)urbanizacije.

Graf 3.1: Sedanje in prihodnje selitve glede na tip naselja

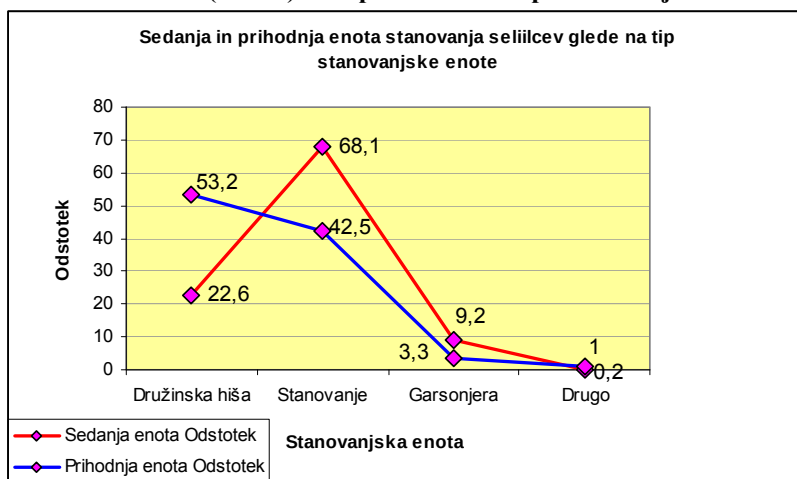
Vir: Stanovanjski sklad Republike Slovenije (2006).

3.3.3 Selitveni tokovi glede na prehode med stanovanjskimi enotami

Med sedanjimi enotami selivcev je izrazito manj tistih, ki živijo v družinskih hišah. Največ je selivcev iz stanovanj, kar potrjuje, da je hiša najbolj zaželena oblika bivanja (Graf 3.2).

Pregled na posamezne prehode med tipi enot kaže na dokaj izrazit trend prehajanja iz manjšega v večje, kar sovпада s konceptom stanovanjske kariere. Tako selivci iz garsonjer pretežno ciljajo na stanovanja, selivci iz stanovanj na družinske hiše, selivci iz družinskih hiš pa na druge družinske hiše. Dejstvo je tudi, da je za večino selitev poglavitni razlog stanovanjski razlog (Mandič in Cirman 2006).

Graf 3.2: Prehodi (selitve) med posameznimi tipi stanovanjskih enot

Vir: Stanovanjski sklad Republike Slovenije (2006).

3.4 Značilnosti slovenske mobilnosti

3.4.1 Stopnja mobilnosti v Sloveniji

Stopnja stanovanjske mobilnosti je definirana kot odstotek gospodinjstev, ki se je preselil v letu pred zbiranjem podatkov (Statistični urad Republike Slovenije). V Sloveniji je stopnja stanovanjske mobilnosti vseskozi nizka okoli 2–3 % (Mandič 1996). Po podatkih Statističnega letopisa (2007) je stanovanjska mobilnost v letu 2007 še nižja kot 2 %.

Na splošno sta za Slovenijo izraziti nizka selitvena mobilnost in skromna zaposlitvena fluktuacija. Zlasti, če ju primerjamo z okolji tržnega gospodarstva. Makro razlogi za to,

da so prebivalci v večjem številu ostali na podeželju ali v zaledju in se manj selili v mesta so npr. prostorska politika policentrizma, sorazmerno dobra dostopnost, pomanjkanje bivanjskega fonda v mestih, sorazmerno cenejša gradnja enostanovanjskih lastniških hiš v izvornih krajih bivanja na podeželju v primerjavi z nakupom stanovanja v mestu, socialne in ekonomske okoliščine krepitve fenomena polkmetstva in delno tudi kot posledica navedenih razlogov, odpor ljudi do življenja v gosto naseljenih območjih. (Hočevar in Uršič 2007), medtem ko med mikro razlogi prevladuje selitev zaradi spremembe stanovanja in zaradi družinskih razlogov.

Upoštevati pa je potrebno, da mobilnost zajema le del dogajanja pri stanovanjski oskrbi, saj gospodinjstva zadovoljujejo svoje želje in potrebe tudi z lastno produkcijo in adaptacijo.

3.4.2 Struktura selivcev

Glede strukture selivcev lahko rečemo, da je na splošno višja potencialna selitvena mobilnost značilna za najemnike in za mlajša gospodinjstva, nižja pa za ostarela in lastnike. Rebernik (2002) navaja, da se ostarela gospodinjstva za preselitev kljub nezadovoljstvu s stanovanjem ne odločajo tudi zaradi nekaterih drugih, sociopsiholoških razlogov (navajenost na določeno okolje, strah pred spremembo, negotovost, strah pred finančno izgubo pri menjavi nepremičnine). Po drugi strani je visok delež mlajše in srednje generacije, ki načrtuje preselitev.

Selitveno mobilnejše je tudi mestno prebivalstvo, prav tako so bolj od lastnikov stanovanj mobilnejši tisti, ki imajo najemniški stanovanjski status, mobilnost pa se večja premosorazmerna z izobrazbo (več Verlič Dekleva 1994).

4 SUBURBANIZACIJA

4.1 Uvod

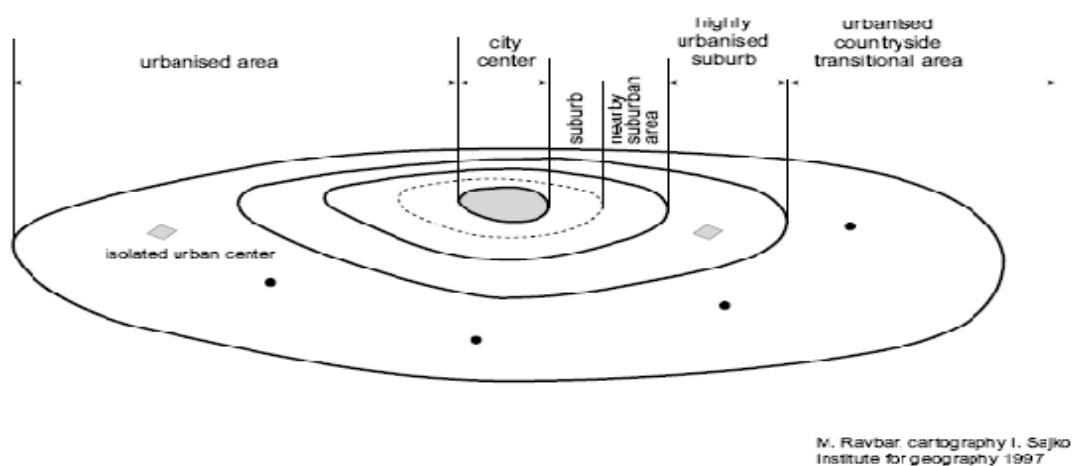
Glede na tok selitve ločimo dva tipa migracij: tradicionalne migracije so tiste, katerih tok selitve poteka iz ruralnega v urbano (proces urbanizacije), moderne migracije pa krepijo proces suburbanizacije (iz urbanega v ruralno, ki je predmet naše obravnave).

(Verlič Dekleva 1994). Slovenska mesta tako predstavljajo 1,2 % naselij in imajo polovico prebivalstva, te obkroža venec 5 % naselij v ožji primestni okolici in nato še 11 % močno urbaniziranih obmestnih naselij, v katerih živi nadaljnjih štiristo tisoč ljudi. Dejanska stopnja urbanizacije je 65-odstotna (Ravbar 1997).

4.2 Urbanizacijski razvoj v Sloveniji

Proces urbanizacije v Sloveniji je zaradi odsotnosti večjega metropoliziranega območja še posebej specifičen. Majhno število večjih mest, odsotnost oziroma zaviranje razvoja osrednjega metropoliziranega območja s politiko policentrizma, vrednotni (protiurbani) vzorci prebivalstva in hkrati nadpovprečna ekonomska razvitost Slovenije znotraj Jugoslavije, so botrovali k nastanku zelo specifičnega urbanega sistema Slovenije (glej Sliko 4.1) (Hočevvar in Uršič 2007).

Slika 4.1: Urbani sistem Slovenije

Vir: Ravbar (1997, 73).

Tako pri nas zaradi naštetih razlogov ni jasnih ločnic med prvimi tremi fazami urbanizacijskega razvoja (urbana koncentracija, suburbanizacija, de(z)urbanizacija). Še vedno je namreč zelo močna suburbanizacija, dezurbanizacija pa poteka v zelo manifestni obliki razpršene poselitve (Mušič 2004, 313). V Sloveniji se je že tako specifična suburbanizacija dopolnjevala s pomanjkljivo delujočim trgom nepremičnin

(nacionalizacija dela zemljišč in stavbnega fonda) in premajhnim številom oziroma prepočasno gradnjo stanovanj v mestih (Hočevvar in Uršič 2007).

4.3 Opredelitev pojma suburbanizacije

Urbanizacija, kot rečeno, v razvitem svetu že dolgo ni v ospredju, saj jo prekaša proces suburbanizacije in celo tako imenovane desuburbanizacije. (Zsilincsar 2003). Mestni način življenja se »kolonizira« po podeželju, medtem ko mesto samo ne raste.

Marjan Ravbar (1997, 74) takole opisuje proces suburbanizacije: » ... kmečko podeželje izgubi na značaju in se preobraža v popolnoma urbanizirano pokrajino, ki pa jo zaradi terminoloških zadreg težko označimo, saj ni niti mesto, ker nima primerne mestne fiziognomije, hkrati pa prebivalci živijo podobno življenje, kot če bi bili v mestu.«

Za omenjeni proces širjenja mestnega prostora in načina življenja na nemestna naselja se uporablja izraz »urban sprawl«, ⁴ oziroma urbani razteg/raztrés. Urbani razteg je tako pojav razpršene in redke poselitve, vezane na avtomobilski promet, zunaj strnjenih urbanih ali ruralnih naselij, na podeželju in ob glavnih prometnicah (Rebernik 2004a, 57). Zsilincsar (2003, 48) pa ga opiše s povečano mobilnostjo prebivalstva, povečevanjem socialnih razlik med prebivalstvom, povečevanjem števila potovanj (ne le iz obrobja v središče, temveč tudi iz obrobja na obrobje), novimi značilnostmi v storitvenimi dejavnosti (npr. nakupovalna središča), novimi značilnostmi v stanovanjski zazidavi in industriji, novitetami v javnem prometu (hitre železnice) in novimi oblikami rekreacijskih dejavnosti ter preživljanju prostega časa.

Bivalni funkciji se je tako v obmestju ponekod pridružila terciarna funkcija, ki je funkcionalno vezana na mestno prebivalstvo (npr. suburbanisti prostori potrošnje⁵). In ker gre tudi v tem primeru za suburbanizacijo bivanja in dela, raste v obmestjih tako število prebivalstva kot število delovnih mest (Pak 2002). V ljubljanskem suburbanem obrobju je že 9 % vseh delovnih mest ljubljanske mestne regije, kar je le za polovico manj, glede na število prebivalstva, kot v samem mestu (Ravbar v Pak 2002, 444).

⁴Izraz *urban sprawl* naj bi se prvič pojavil že leta 1937, ko ga je uporabil planski direktor projekta *Tennessee Valley Authority* Earle Dreaper, pomenil pa je nekontrolirane in nenačrtovane prostorske širitve (Rebernik 2004, 57).

⁵Za podrobnejšo analizo urbanih prostorov potrošnje glej Uršič 2003b.

Vendar pa je na splošno gledano od Ljubljane v veliki meri odvisen razvoj Grosuplja, Domžal, Kamnika, Mengša, Vrhnike in drugih središč, ki veljajo za prva suburbanizirana (Pak 2002).

Suburbanizacija in novejša vračanje dela mestnega prebivalstva na podeželje sta prostorska kazalca novih trendov v slovenski družbi. Za razvoj prometa in informacijske tehnologije, ki sta omogočila nov poselitveni vzorec, se je uveljavil izraz koncentrirana dekoncentracija, katere pomembna značilnost je v izjemno intenzivni dnevni migraciji⁶, ki zajema okvirno polovico zaposlenih ter v načinu življenja, ki je identičen mestno naravnemu (Uršič 2003a).

Seveda je še mnogo suburbaniziranih vasi, delov obrobja, ki služijo le kot spalna naselja in nimajo razvitih terciarnih funkcij, eno takšnih naselij bomo podrobneje spoznali v empiričnem delu.

4.4 Razlogi za razmah suburbanizacije v Sloveniji

Osnovni razlogi in pogoji za razmah suburbanizacije v Sloveniji so bili: pomanjkanje stanovanj in visoke cene le-teh ter zemljišč v mestih in na drugi strani relativno nizke cene zemljišč ter komunalnih priključkov na obrobju mest, želja po bivanju v enodružinskih hišah, bolj kvalitetno bivalno okolje, vlaganja dohodkov v stanovanjsko gradnjo, razmah osebnega avtomobilskega prometa, gradnja cest in s tem izboljšana prometna dostopnosti do naselij v zaledju mest, svoje pa je dodalo tudi neučinkovito urbanistično načrtovanje (Rebernik 2004b).

Širjenje suburbanizacije se še nadaljuje. Zato lahko danes govorimo o dejavnikih spodbujanja suburbanizacije. Eden izmed glavnih dejavnikov je gotovo nerazvitost trga nepremičnin. Slovenija ima zelo visok delež zasebnih stanovanj, po privatizaciji (Jazbinškov zakon) med letoma 1991–1993, se je delež teh povečal iz 33 % na 88 %. Leta 2002 je tako v Sloveniji v zasebni lasti 92 % stanovanj, kar pomeni relativno majhno število prostih stanovanj na trgu (Rebernik 2004b).

⁶Prometne eksternalije (zaradi centralizacije delovnih mest v centru mesta) – zasičenost z avtomobili, podaljševanje časa vožnje, hrup, onesnaženje – dokaz iz San Francisco Bay Area. Glej Cervero, Robert in Kang Li Wu 1998.

Togost slovenskega nepremičninskega trga ohranja tudi nerešeni status denacionaliziranih stanovanj, saj se pri teh stanovanjih ne vlaga v obnovo in posodobitev, kar povzroča velike spremembe pri revitalizaciji urbanih površin. Vpliv na trg naj bi imela tudi neekonomična gradnja nadpovprečno velikih parcelnih enodružinskih hiš, ki je pripomogla k zmanjšanju števila potencialno zazidljivih zemljišč (Drozg v Hočevár 2007).

Svoj delež k spodbujanju suburbanizacije prispevajo tudi nove informacijsko-komunikacijske tehnologije. S širjenjem rabe informacijske tehnologije se namreč spreminja časovna in prostorska organizacija dela in bivanja tako v mestu kot na podeželju. Gre torej za pojavne oblike dela, ki temeljijo na telekomunikacijskem omrežju. Delo postaja vse bolj porazdeljeno – vedno in povsod smo na voljo. Gre za brisanje meje med delom in življenjem, javnim in zasebnim, gre za združitev doma in delovnega mesta, takšno družbo Toffler (v Priems 2004) imenuje home-centred society, kjer lahko vse lahko opravimo od doma. Po podatkih raziskave Raba interneta v Sloveniji 2001 (v Mlinar 2003, 1019) je rast teledelavcev vzporedna z rastjo uporabe interneta, torej se število teledelavcev povečuje.

Z ohranjanjem relativno visokega povpraševanja po stanovanjih ter majhno ponudbo na nepremičninskem trgu in razmeroma počasnim tempom gradnje novih stanovanj, se cene prostih stanovanj postopno višajo oziroma ostajajo zelo visoke glede na slovenski bruto domači proizvod. Premalo je tudi neprofitnih stanovanj, ki bi lahko znižala ceno. Seveda na nedinamičen nepremičninski trg vplivajo tudi protiurbane ideologije, relativno majhna pripravljenost Slovencev na selitve in specifična potreba po pridobitvi lastnega stanovanja.

4.5 Posledice suburbanizacije

Spremembe, ki jih prinaša suburbanizacija lahko v grobem delimo na tri razsežnosti: na spremembe v fizičnem razvoju naselij, na spremembe v socialni strukturi območij in posredno še na spremembe v sistemu kulturnih vrednot, ki jih prinaša novi obmestno naravnani način življenja (Ravbar 1997, 105).

Delitev je res lahko le zelo splošna, saj ena sprememba vpliva na drugo, na posledice pa je treba gledati globalno.

4.5.1 Spremembe v fizičnem razvoju naselij

Stagnacija prebivalcev v mestu zaradi migracij v obmestja, posledično praznjenje mestnih središč, povzroča, da so stavbe v centru mesta prazne, medtem ko se gradnja na obrobju povečuje. Stanovanjska funkcija mesta se zmanjšuje, mesto pa ostaja zaposlitveni, izobraževalni, kulturni in storitveni center. Povečane zahteve po nepretrganem naraščanju novih stanovanjskih površin v obmestjih slovenskih mest pospešuje nizka cena (stavbnih) zemljišč, nedorečena zemljiška politika in neizdelana zasnova nadaljnjega razvoja poselitvenega sistema. Vse to pa postopoma vodi do izgubljanja (uničevanja) ekološko vrednih in nezazidljivih prostih površin (Ravbar 1997).

Levji delež k spreminjanju fizične podobe na novo urbaniziranih naseljih prispeva tudi nov in uniformiziran tip urbane enodružinske hiše, ki je v ostrem nasprotju s tradicionalno ruralno arhitekturo. Zaradi nedorečene urbanistične politike je ta gradnja nekontrolirana, kar se kaže v zelo razpršeni poselitvi. Deloma gre za povečevanje in preobrazbo obstoječih ruralnih naselij, deloma pa se pojavljajo nova območja poselitve, kot na primer obcestna poselitve in zraščanje sosednjih naselij, manjše skupine novih stanovanjskih hiš ali povsem izolirane lokacije. Suburbanizacija lahko tako pomeni trajno izgubo in potratno rabo zemljišč, povečan promet in visoke stroške izgradnje in vzdrževanja komunalne in energetske infrastrukture (Rebernik 2004b).

Sklepamo lahko, da suburbanizirani predeli tako služijo predvsem bivanju (spalna naselja) zaposlenih, ki delajo v mestu.

4.5.2 Spremembe v socialni strukturi naselij

Socialna preobrazba suburbaniziranih naselij se kaže v visokem deležu priseljenega prebivalstva in visokem deležu dnevnih migrantov. Za suburbana naselja je, kot rečeno, značilna pretežno bivalna funkcija z malo delovnimi mesti ter razmeroma slabo opremljenostjo z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi. Večina delovnih mest sicer ostaja skoncentrirana v mestih, vendar praznjenje mestnih središč (z vidika stalnih prebivalcev mesta) povzroča negativni migracijski saldo (odseljevanje predvsem mlajše in srednje generacije), kar v končni fazi pomeni staranje prebivalstva v mestu, obrobje pa se mlajša (Rebernik 2004b).

Intenzivne dnevne migracije (povezane z razpršeno poselitvijo) se odražajo v povečanih prometnih tokovih in porastu deleža osebnega avtomobilskega prometa, kjer se močno poudarja negativne učinke (onesnaževanje zraka, povečevanje porabe energije, poraba površin za prometnice, izguba časa in gospodarska škoda zaradi prometnih zastojev) (Rebernik 2004a).

Med socialnimi učinki se navaja tudi izgubo prostorske identitete posameznih urbanih in ruralnih območij, povečano socialno segregacijo s koncentracijo nižjih socialnih slojev v mestnih središčih ter pospešeno propadanje mestnih središč in starejših predmestij (Rebernik 2004a).

Pomemben kazalec sprememb je tudi delež agrarnega prebivalstva. Ta se je v območjih suburbanizacije postopno zniževal, tako da je do leta 1991 v večini takih območij padel pod 5 % aktivnega prebivalstva. V podeželskih območjih, ki jih suburbanizacija ni zajela, je ostal delež agrarnega prebivalstva precej višji. Nekdanja podeželska območja okoli urbanih središč pa postanejo bivalni prostor za neagrarno prebivalstvo z urbanim načinom življenja (Rebernik 2004b, 92–94).

4.5.3 Spremembe v sistemu kulturnih vrednot

Vendar pa posledice suburbanizacije ne zadevajo zgolj prostorske zgradbe mesta, marveč se ga dotikajo tudi v vedenjskem in kulturnem smislu. Tako kot se dezorientirano razmeščajo v tem »suburbanem kontinuumu« bivalna, šolska, nakupovalna, storitvena in rekreacijska območja, mesta praviloma izgubljajo tudi svojo kulturno obliko. Spreminja se tudi notranji vtis mesta, saj stanovanjske soseske (oziroma četrti) izgubljajo svojo vlogo urbanih orientacijskih točk in s tem izgubljajo na kognitivni vrednosti. Drugače povedano podobe ter domišljajske predstave mesta se spremenijo iz živahnega in pestrega v brezoblično gmoto napredka in tehnologije (Rebernik 2004b).

Podobno je tudi na podeželju, ki izgublja svoj tradicionalen kmečki značaj in prevzema nekakšno globalno kulturo (Rebernik 2004b).

Posledice suburbanizacije drugod, npr. v Ameriki, so vidne v izginjanju ruralnih skupnosti (nove postagrarne skupnosti), manjše navezanosti na kraj (instrumentalistično

dojemanje krajev), vse manjše diverzitete med kraji. Priseljenci s seboj nosijo svoje ideje in se ne vključujejo v skupnost (Salamon 2003).

Prav v ohranjanju identitete kraja in uporabi homogenizaciji vidim izziv za suburbana območja.

4.6 Glavne posledice suburbanizacije v Sloveniji

4.6.1 Razpršena pozidava

Disperzijo v pravem pomenu besede je omogočil avtomobilizem sredi 20. stoletja. Vendar se skladno z njo ni bistveno spremenila disperzija delovnih mest, oskrbe, javnih funkcij, telekomunikacij. Nastala so asocialna spalna naselja vozačev (Pogačnik 2000).

Najbolj problematičen vidik razpršene gradnje je neracionalna raba prostora, ki zahteva prilagoditev ostale infrastrukture, kar pa je v končni fazi dodaten strošek. V podporo teze Evropska komisija za okoljsko urbano politiko meni, da so sklenjena mesta energetskega najbolj primerna oblika bivanja, ker je poraba energije za promet najmanjša, obenem pa je največ možnosti za učinkovito organiziranje javnega prometa. Po njihovem mnenju nudijo sklenjena mesta višjo kakovost življenja kot suburbana območja, obenem pa naj bi se tudi bodoča urbana rast vršila znotraj obstoječih urbanih območij, kar je z vidika ohranjanja nepozidanih površin dobrodošlo. Seveda lahko po drugi strani višja urbana gostota prebivalstva zmanjša splošno kvaliteto življenja (Pogačnik 2000).

4.6.2 Dnevne migracije

Dnevna mobilnost med urbanim centrom in stanovanjskih okoljem je prvi kriterij determiniranja procesa suburbanizacije. Posebnost slovenske oblike dnevne delovne mobilnosti je visoka stopnja uporabe osebnega avtomobila. Z vidika trajnostnega razvoja prostora je tako zaskrbljujoče hitro upadanje vloge javnega potniškega prometa in hitra motorizacija, ki je visoka tudi za evropske razmere (Verlič Dekleva 1994).

Rezultati javnomnenjske ankete Precej kritično o prometu (Uršič 2003a) prikazujejo, da le okoli 30 % prebivalcev mesta Ljubljana uporablja avtobusne povezave (16 % anketiranih jih redno uporablja in 14 % jih je izjavilo, da pogosto uporabljajo avtobusni

javni promet), na delo pa se jih z avtobusi LPP-ja vozi le 18 %. Število avtomobilov (številka vključuje dnevne migrante in prebivalce, ki se vozijo na delovno mesto v Ljubljano) v mestu se tako giblje med 130.000–140.000 dnevno.

Rezultati raziskave o dnevnih migracijah, pristočasnih aktivnostih in spremljanju medijev danes in pred desetimi leti (2003) kažejo, da od vseh 1005 anketiranih 5 % več respondentov živi na vasi kot pred desetimi leti. Glede dolžine vsakodnevnih migracij (v eno smer) – največ 37 % vprašanih potuje v od 5–20 km, 25 % ljudi v eno smer naredi nad 20 km, manj kot 5 km v eni smeri pa naredi 38 % anketirancev. Uporaba avtomobila kot načina prevoza do delovnega mesta je v obdobju desetih let narasla za 16 %, za dober odstotek ljudi več pa hodi na delo ali v šolo peš, nekaj več se jih prevaža z vlakom in kolesi, ostali načini prevoza do delovnega mesta oziroma šole pa upadajo, med njimi so najbolj na udaru avtobusne oblike javnega prevoza.

Tako so velika šibka točka urbanih regij komunikacije, bolje rečeno dolge in koncentrirane dnevne migracije, prometni zastoji, pomanjkanje parkirišč, nezadosten in tog javni prevoz (Pogačnik 2000). Uporaba avta je tako posamezniku omogočila večjo stopnjo svobode gibanja v njegovem vsakdanjem življenju. Povečano dostopnost posameznika so najbolje izkoristili trgovci na mestnem obrobju, ki so s spretnim združevanjem avtomobilije in potrošnje, del prostorov množične potrošnje preselili iz mestnega središča na mestne robove (BTC, Leclerc) (Uršič 2003a, 428).

Velika navezanost prebivalcev Slovenije na avtomobilski prevoz generira določene družbeno prostorske spremembe, ki se odražajo v neprevidnem, spontanem razvoju specifičnih urbanih območij. Za družbeno kulturne vzorce vedenja, ki temeljijo na avtomobilskem prevozu, se uporablja izraz avtomobilija. Urry navaja, da je avtomobilija preoblikovala civilno družbo z vključevanjem novih oblik premikanja, bivanja, socializacije in novimi prostorsko-časovnimi dimenzijami avtomobilske dostopnosti (Uršič 2003a; Urry 2004). Te spremembe so zaradi relativno velikega števila prebivalcev in večje gravitacijske moči še posebej opazne na območju Ljubljane in njene okolice (Uršič 2003a, 424).

Avto je torej odigral izredno pomembno vlogo v procesu širitve prostorov potrošnje na mestno obrobje.

4.6.3 Praznjenje mestnih središč in revitalizacija mesta

Središče mesta doživlja korenite spremembe. Na račun preseljevanja ljudi na obrobje se zmanjšuje število stalnih prebivalcev mesta, medtem ko število uporabnikov mesta in dnevnih migrantov narašča.

Mestno jedro zaradi odseljevanja tako izgublja na pomenu in zanimivosti. Socialno spreminjanje mesta ima tako za posledico tudi fizično, morfološko spreminjanje mesta.

Premišljeno in učinkovito planiranje, ki usmerja razvoj v obstoječa urbanizirana območja ter omogoča razvoj javnega prevoza, varuje kmetijske površine in naravno okolje, je možna rešitev. Bistveni poudarek tega koncepta je tudi obnova in revitalizacija osrednjih in starejših delov mesta. Postindustrijsko mesto ne potrebuje specializacije prostora, industrijskih ali komercialnih četrti, temveč potrebuje zviševanje kvalitete bivalnega okolja in ohranjanje identitete mesta ter s tem identitete prebivalcev mesta (Rebernik 2004a).

Na tovrsten način si lahko predstavljamo, da mesto dobi lastnost, ki jo lahko poimenujemo inovativno urbano okolje. Z njo lahko najde svojo lastno zlato dobo in v največji meri izkoristi globalne razmere sebi v prid (Bole 2004). Estetizacija mesta, da postane »spektakel« (Rotar 1981), urbana prizoriščnost, turistifikacija so načini povečanja dodatne vrednosti mesta. Revitalizacija mestnega jedra obsega tako poleg fizične prenove objektov in zagotavljanja novih stanovanj tudi oživljanje mesta s pomočjo konceptov gentrifikacije, konservacije, turistifikacije in citizacije (Bugarič 2003).

Revitalizacija mesta je ponekod že pripomogla k pojavu ponovne rasti prebivalstva v mestih, ki je po daljšem obdobju upadanja dobil oznako reurbanizacija. Ponovno naraščanje prebivalstva v mestnih središčih je rezultat dveh tipov selitev. Na eni strani gre za nadaljevanje in krepitev priseljevanja tujcev v mestna središča, predvsem v predele s podstandardnimi in cenejšimi stanovanji, drug tip priseljencev pa predstavljajo predstavniki srednjega in višjega sloja, ki se naseljujejo v bivalno privlačnejših predelih v mestnih središčih. Slednji tip priseljevanja pogosto spremlja obnova in sanacija celotnih mestnih predelov in izrazita socialna preobrazba (gentrifikacija) (Rebernik 2004a). Ne glede na vse, je za sedanje mesto pomembna funkcija prizoriščnosti, ki je

časovno in prostorsko lokalizirana in vsebinsko prirejena ter tako vzpostavlja svojo različnost, edinstvenost (Kos 2002, 36).

4.7 Razvoj Ljubljanske urbane regije

Suburbanizacija v Sloveniji je vezana na Ljubljansko urbano regijo (LUR), ta je selitveno najbolj dinamičen del Slovenije. Tu potekajo intenzivne dnevne migracije, poleg tega pa se na makro ravni hkrati dogajata procesa suburbanizacije in reurbanizacije. V LUR leži tudi naselje Krtina, ki ga bomo podrobneje spoznali v empiričnem delu.

Razvoj prebivalstva na preostalem območju današnje Ljubljanske urbane regije je bil v obdobju do leta 1971 precej bolj umirjen kot v samem mestu Ljubljana. Izjema so bila manjša satelitska mesta in urbanizirana naselja v zaledju Ljubljane, predvsem Domžale⁷, Vrhnika, Medvode, Litija in Grosuplje. Po letu 1971 pa se je na račun močno povečanega priseljevanja prebivalstvena rast močno okrepila v ožjem suburbanem obmestju Ljubljane, predvsem v severnih in zahodnih obmestnih naseljih (Rebernik 2004b).

V desetletju med leti 1981 in 1991 so na račun suburbanizacije oziroma razseljevanja prebivalstva iz Ljubljane izjemno rast prebivalstva doživela naselja v ožjem suburbanem pasu okoli Ljubljane, predvsem v severnem delu med Ljubljano, Domžalami in Kamnikom ter v pasu na severnem obrobju Ljubljanskega barja. Ta naselja so narasla za od 20 % do 60 % (Ravbar 1994), kar je okoli Ljubljane oblikovalo največje suburbanizirano območje v Sloveniji. Leta 1991 je obsegalo tretjino ozemlja današnje Ljubljanske urbane regije z okoli 150.000 prebivalci (Rebernik 2004b).

Ljubljanska urbana regija tudi po letu 1991 ostaja izrazito območje priseljevanja prebivalstva. Ljubljanska urbana regija ima med vsemi statističnimi regijami najvišji selitveni prirast. Med leti 1991 in 2002 se je tako število prebivalcev v celotni regiji povečalo za 5,5 %. Hkrati se po letu 1991 v Ljubljanski urbani regiji nadaljuje intenzivna suburbanizacija, saj se je v mestu Ljubljana število prebivalcev med leti 1991

⁷ Več v Pelc 1993.

in 2002 zmanjšalo za 9.000 oziroma 3,5 %. V ostalih manjših mestnih naseljih prebivalstvo še nadalje narašča, toda z nizko stopnjo rasti. Takšne migracijske trende potrjujejo tudi podatki o selitvenem gibanju prebivalstva za leto 2003. Mestna občina Ljubljana ima negativni selitveni saldo (3802 priseljenih in 4999 odseljenih). Vse ostale občine v Ljubljanski urbani regiji so imele pozitiven migracijski saldo. Posebno velik selitveni prirast izkazujejo občine Domžale, Grosuplje, Ivančna Gorica, Medvode, Škofljica in Trzin (Rebernik 2004b).

Trendi razvoja Ljubljane⁸ v zadnjem desetletju kažejo veliko tendenco širjenja navzven, torej na območja, kjer so površine za novogradnje še na voljo. Funkcijsko območje Ljubljane presega statistično območje mesta, kakor tudi upravno administrativno mejo občine. Nova pozidava se širi neposredno na rob sosednjih občin. Nova poselitev na podeželju je izrazito razpršena, pogosto izven ali na obrobju obstoječih ruralnih naselij. Pojav ima vse značilnosti procesa »urban sprawl«. Gre najpogosteje za novogradnje v obliki enodružinskih hiš, ki se locirajo posamično ali v manjših skupinah (Rebernik 2004b). Ljubljana se močno funkcijsko prepleta z okoliškimi občinami, zlasti na področju komunalnega urejanja, energetike, mestnega in primestnega potniškega prometa ter seveda intenzivnih vsakodnevnih delovnih in šolskih migracij (Pak in Rus 2005).

Ena ključnih nalog bodočega razvoja bo zato vsekakor omejitev osebnega prometa z razvijanjem privlačnega javnega potniškega prometa (mestna železnica, uvedba prestopnih točk, dopolnitev cestnega omrežja itn).

4.8 Komentar

Suburbanizacija v Sloveniji je posledica nezadostnega, togega nepremičninskega trga, neizdelane zemljiške politike in antiurbanih ideologij. Sam potek je kaotičen, z razpršeno zidavo in neracionalno rabo prostora ter virov in je z vidika trajnostnega razvoja nesprejemljiv.

⁸Za več podatkov glej Vizija Ljubljana 2025 2007.

Obrobje se zaradi priseljevanja mladih (predvsem družin) pomlajuje, kar ima družbene in gospodarske posledice. Več mladine zahteva več vrtcev in šol, več aktivnega prebivalstva, zaposlenega v nekmetskih dejavnostih, pomeni večjo gospodarsko moč, večja poraba prebivalstva narekuje boljšo oskrbo, storitve, infrastrukturo. Prav tako priseljeni s seboj prinašajo nove vrednote, ki so lahko vzvod za konflikte z domačimi prebivalci.

Novi deli naselij se pozidajo z novim tipom stanovanjskih hiš, ki ustrezajo novim potrebam in možnostim prebivalstva. Ta tip hiše se ni oziral na tradicionalno arhitekturo naselja, temveč je zgrajen po vzoru tipa predmestne hiše.

Nekatera suburbanizirana naselja v Sloveniji že imajo delež gospodarske moči (delovnih mest), storitev, vendar pa je funkcija večine le kot spalno naselje. Mesto pa tako na račun odseljevanja izgublja, se stara, število stalnih prebivalcev se manjša, medtem ko število uporabnikov raste in pomenijo strošek. Posledica tega so izjemno intenzivne dnevne migracije, ki zaradi nefleksibilnega in neučinkovitega javnega prometa temeljijo na osebem avtomobilskem prometu. Mesto se tako vsak dan »koplje« v pločevini in davek za okolje se večja. Zaradi pretirane uporabe avtomobila, ki pomeni breme za okolje in posameznika, se posledično povečuje onesnaževanje, poraba energije, povečuje se tudi poraba prostora za prometno infrastrukturo, povečujejo se prometni zastoji, kar podaljšuje čas vožnje... Dnevni vozači so le uporabniki mesta – uporabljajo površine, storitve, infrastrukturo, breme pa dejansko pade na tiste, ki v mestu živijo. Menim, da je za Slovenijo in predvsem Ljubljansko urbano regijo je z vseh vidikov (predvsem pa z vidika trajnostnega razvoja) prestrukturiranje javnega prometa nujno potrebno. Prihodnost je v izgradnji učinkovitega transportnega sistema, ki povezuje suburbane cone z mestom (in mesto samo).

ŠTUDIJA PRIMERA: NASELJE KRTINA V PROCESIH SUBURBANIZACIJE IN ŽELJAH PREBIVALCEV

6 RAZISKOVALNA METODOLGIJA

6.1 Uvod

V teoretičnem delu smo spoznali Slovenske bivanjske preference v navezavi na suburbanizacijo, tu pa sledi študija primera, in sicer naselja Krtina kot primera suburbanizirane vasi, ki je svoj razmah doživela s povečano avtocestno dostopnostjo do Ljubljane. Leta 2001 je bil namreč odprt avtocestni priključek (LJ–Krtina).

6.2 Cilji in hipoteze

Glavni cilj raziskave je na primeru naselja Krtina ugotoviti, kakšne so splošne značilnosti in posledice suburbanizacije v Sloveniji ter determinirati področja, ki so potrebna dodatne artikulacije, prenove.

Zato sem si postavila naslednja raziskovalna vprašanja, in hipoteze, katere bom preverila.

Kakšne so značilnosti procesa suburbanizacije?

- Hipoteza 1: Naselje Krtina za prebivalce Krtine služi kot spalno naselje.

Kateri so dejavniki procesa suburbanizacije in kako se kažejo na ravni urejanja prostora?

- Hipoteza 2: Avtomobilska dostopnost je pomemben dejavnik razmaha in vzpodbujanja suburbanizacije v Krtini.

Kakšne so posledice suburbanizacije ?

- Hipoteza 3: Naselje Krtina je po valu priseljevanja doživelo izrazito morfološko in kulturno preobrazbo.

6.3 Metode

Študija primera zadošča vsem trem prvinam kvalitativnih metod, to so: opisovanje, razumevanje in pojasnjevanje. Je celovit opis posameznega primera in njegova analiza oziroma opis značilnosti primera in dogajanja (opis procesa odkrivanja teh značilnosti). Študija primera je sestavljena iz večih raziskovalnih faz. Najprej je potrebno oblikovati izhodiščno idejo (cilj raziskave, raziskati vire informacij), nato se začne faza zbiranja podatkov, kjer je potrebno vključiti poglede vpletenih akterjev, poteka pa npr. z opazovanjem (snemanje, pisno), intervjujem, analizo izdelkov, anketiranjem, zbiranjem razpoložljivih dokumentov, itn. Sledi posnetek primera (prepis intervjujev, razprav, zapis opazanj, lastnih misli, komentarjev), na koncu pa še analiza podatkov (Tellis 1997).

V mojem primeru me zanima posamezna študija primera (intrizična študija), namen pa je tudi nekoliko širši – instrumentalističen, saj želim preko študije primera priti do splošnejšega razumevanja življenja na obrobju.

V empiričnem delu sem torej za študijo primera uporabila več raziskovalnih metod. Najprej sem pregledala relevantne vire in statistiko o naselju, nato sem kombinirala zapisane vire s preverjanjem na terenu (opazovanjem), v končni fazi pa je sledilo 10 kratkih polstrukturiranih intervjujev s krajani Krtine. Pomemben dokument, ki sem ga uporabljala, je tudi Predlog urbanistične zasnove Krtine (Brusnjak in drugi 2006).

7 SOCIO-GEOGRAFSKA UMESTITEV NASELJA KRTINA

7.1 Uvod

V tem delu bomo s pomočjo statističnih podatkov spoznali naselje Krtina v smislu socio-geografskih značilnosti naselja. Glavni viri informacij so: opazovanje na terenu, internetne strani o kraju (Krajevna skupnost Krtina, Krtina.com, Spletni portal Občine Domžale) ter statistični viri podatkov (Popis 2002).

Naj omenim še nekatere omejitve pri opisu socio-demografskih značilnosti naselja, večina podatkov je pridobljenih iz Popisa leta 2002, kar pomeni, da priselitve v zadnjih letih niso upoštevane.

7.2 Geografska umestitev naselja Krtina

Krtina je od Domžal oddaljena 5 km, od roba Ljubljane pa 16 km. Upravno gledano spada pod okrilje domžalske občine, ta pa je na regionalnem nivoju planiranja umeščena v Ljubljansko urbano regijo. Naselje leži ob AC Ljubljana–Trojane (priključek/izvoz Krtina je bil zagrajen leta 2001), ob regionalni cesti Želodnik–Moravče–Izlake ter ob lokalnih cestah Dob–Krtina in Krtina–Brezje pri Dobu.

Naselje Krtina je sestavljeno iz večih zaselkov: Zgornje in Spodnje Krtine, Dolenje vasi in razloženega zaselka Veselka. Celotna Krajevna skupnost Krtina obsega še naselja: Krtina, Brezje, Škocjan, Studenec, Kokošnje, Zalog, Rača, Račni vrh in šteje vsega skupaj okoli 1000 prebivalcev (Krtina.com).

Območje naselja Krtina se torej nahaja v neposredni bližini avtoceste in ostale mreže prometnic ter drugih infrastrukturnih omrežij. Zaradi tega in pa zaradi ravnega reliefa je tu gradnja enostavna in poceni, kar je v zadnjih letih postalo vabljivo predvsem za stanovanjsko gradnjo, s čimer je širitev pozidave povzročila krčenje obsega kakovostnih kmetijskih zemljišč ter pomembno spremenila prostorska razmerja v podeželskem prostoru.

7.3 Socio-demografske značilnosti naselja Krtina

7.3.1 Starostna struktura prebivalstva

Podatki Popisa (2002) kažejo, da je Krtina v primerjavi z Domžalami mlado naselje, saj je povprečna starost 35,1 let. Povprečna starost v domžalski občini je namreč 39 let. Še mlajša je v primerjavi z državnim povprečjem (45,2 let). Mladih (19 %) je skoraj za deset procentov več kot starih. Tudi po valu priseljevanja (po letu 2002) lahko rečemo, da je Krtina ostala mlada, saj so se po večini priseljevale družine z majhnimi otroci.

7.3.2 Izobrazbena struktura prebivalstva

Krtina ima nizko izobrazbeno strukturo, saj prevladujejo tisti s končano osnovno šolo (35 %). Sledijo jim nižje in srednje poklicno izobraženi (32 %), medtem ko je tistih z višjo in visoko šolo le 7 %. Krtina ima slabšo izobrazbeno strukturo od Domžal, kjer prevladujejo osebe z dokončano srednjo in strokovno šolo in je delež višje in visoko izobraženih dvakrat višji (Popis 2002).

7.3.3 Struktura dejavnosti in zaposlenosti

Po dejavnostni strukturi (Popis 2002) prevladujejo nekmetijske dejavnosti (54 %), v storitvenem sektorju je zaposlenih 40 % ljudi. Kmetov je v vseh naseljih malo (okoli 3 %), kar je ogromen padec, saj je bila Krtina v preteklosti večinoma naselje kmetov in delavcev.

V celotni krajevni skupnosti je okrog 40 obrtnikov, le nekaj od njih ima delavnice z več zaposlenimi. V Krtini so to predvsem storitvene dejavnosti (elektromehanika, avtoprevoznništvo), večje proizvodnje ni. Največ prebivalcev Krtine je zaposlenih v drugem naselju domžalske občine (46 %). Glede na domžalsko občino jih je največ zaposlenih v drugi občini statistične regije – Ljubljani. Delež prebivalstva zaposlenega v domačem kraju je 18 %, tako da kraj ni razvito zaposlitveno središče. V drugo statistično regijo jih dnevno migrira le 1 % (Krtina.com).

Tudi ti podatki se nanašajo na obdobje pred intenzivnim priseljevanjem, zato je tu pričakovati odstopanja, predvsem v intenziteti in smereh dnevnih migracij.

7.3.4 Dnevne migracije

Ker je Krtina le manjše naselje z malo oskrbnimi funkcijami in malo zaposlitvenimi možnostmi, je dnevna migracija zelo pogosta, vendar z uporabo osebnega avtomobilskega prevoza.

Javni promet izvajata dve avtobusni podjetji: Kam Bus iz Kamnika in Integral Zagorje. Zaradi relativno visoke cene in dolge vožnje je potnikov malo – to so večinoma študenti in dijaki, ostali uporabljajo osebni avtomobilski prevoz. Dnevne migracije so v Krtini izrazit pojav, saj migrira kar polovica delovno aktivnih in 80 % šolajočih se prebivalcev. To je posledica pomanjkanja zaposlitvenih možnosti in zgolj podružnične osnovne šole. Največ jih dnevno potuje v Dob, Domžale in Ljubljano (Krtina.com).

7.3.5 Struktura mobilnosti

V Krtini od rojstva živi 48 % prebivalcev. Približno enak delež se jih je preselil iz druge občine iste statistične regije ali iz drugega naselja iste občine, skupaj 46 %. Delež v domžalski občini živečih od rojstva je skoraj enak deležu priseljenih iz druge občine iste statistične regije, kar pomeni, da je selitvena slika celotne občine pestrejša od same Krtine. Pri tem pa je potrebno poudariti, da priselitve zadnjih treh let v tej analizi niso upoštevane, v teh primerih gre večinoma za pare v starosti 30 do 40 let s šoloobveznimi otroki (Krtina.com).

Podrobnejši podatki kažejo, da v obdobju 1996–2006 največjo rast števila prebivalcev v občini Domžale beleži Krajevna skupnost Krtina, kjer se je prebivalstvo povečalo za 57,2 %. Splošna značilnost rasti prebivalstva v občini pokaže (glej Tabelo 7.1), da je rast prebivalstva nadpovprečna na območju izven mesta Domžale, medtem ko je v samem mestu Domžale podpovprečna.

Tabela 7.1: Rast števila prebivalcev v krajevnih skupnostih v obdobju 1996-2006

Krajevna skupnost	Število prebivalcev 1996	Število prebivalcev 2006	Razlika v številu prebivalcev	Indeks rasti 1996 - 2006
Rova	457	646	189	141,4
Radomlje	1.826	2.077	251	113,7
Homec – Nožice	1.254	1.382	128	110,2
Dob	2.041	2.409	368	118,0
Preserje	1.262	1.357	95	107,5
Jarše – Rodica	1.865	2.195	330	117,7
Tomo Brejc Vir	3.623	3.910	287	107,9
Krtina	729	1.146	417	157,2
Slavka Šlandra	6.446	6.790	344	105,3
Venclja Perka	3.385	3.492	107	103,2
Simona Jenka	2.587	2.755	168	106,5
Ihan	2.063	2.380	317	115,4
Dragomelj - Pšata	807	1.071	264	132,7
Skupaj	28.345	31.610	3.265	111,5

Vir: Spletni portal Občine Domžale.

7.3.6 Društvena dejavnost

Pomen društvenih dejavnosti je v ustvarjanju kohezije, druženja med prebivalci, zato je pomembno, da je v kraju to prisotno. V naselju oziroma širši okolici je zelo razvita društvena dejavnost. Trenutno delujoča društva so: Športno društvo Krtina, Turistično društvo Rača, Kulturno društvo Miran Jarc, PGD Studenec (gasilsko društvo), Čebelarско društvo, Društvo mladih Dob, Krajevna organizacija Rdečega križa in Organizacija Zveze borcev Dob (Krajevna skupnost Krtina).

8 STANOVANJSKA GRADNJA V NASELJU KRTINA

8.1 Značilnosti

Krtino lahko v grobem delimo na dva dela: na Spodnjo (novi del) in Zgornjo (stari del). Zgornja Krtina je delno ohranila stari vaški videz in je z vidika etnološko-kulturnega ohranjanja zelo pomembna. Večina prvotnih hiš je bila skozi čas predelanih, dozidanih ali prezidanih, vendar so kljub temu ohranile neko mero pričevalnosti. Delno so se ohranila tudi kmečka gospodarstva, locirana v stanovanjskih območjih. Za starejše kmečke objekte na območju vaškega jedra je značilna postavitev v gručo ter podolgovati tloris stavb. Pogoste so tudi stanovanjske hiše, ki so plod dela samograditeljske prakse, zgrajene predvsem v 70. letih prejšnjega stoletja in so arhitekturno neprepoznavne v krajini in zato ne predstavljajo kvalitetnega zgleda za oblikovanje nove pozidave (Krtina.com).

Rob Spodnje Krtine je ob priključku avtoceste postal gradbišče novih stanovanjskih hiš, namenjenih pretežno nelokalnemu prebivalstvu. Zgornja in Spodnja Krtina sta bili že od nekdaj ločena zaselka, med katerima je potekala regionalna cesta Moravče–Želodnik. Z novogradnjami južno od te ceste Želodnik–Moravče, med glavnim krtinskim križiščem in avtocesto, se območje Spodnje Krtine ne širi in zgoščuje proti središču zaselka, ampak ob omenjeni glavni cesti, kar povečuje vrzel med starim in novim delom Krtine (Krtina.com).

V zadnjem obdobju se je območje, kot rečeno, pod vplivom boljše dostopnosti suburbaniziralo (Spodnja Krtina). Tako je tu nastalo območje novih hiš, predvsem hiš – dvojčkov, v katere se je preseljevalo nelokalno prebivalstvo. Sam razvoj je v celotnem naselju sprožil kar nekaj problemov/dilem, o katerih bo v nadaljevanju tekla beseda.

9 ANALIZA INTERVJUJEV – SUBJEKTIVNI POGLED NA KRTINO

9.1 Intervjuji

V intervjujih je bilo vključenih 10 oseb, med njimi 8 žensk in 2 moška. Povprečna starost intervjuvanih je znašala 42,5 let, med njimi je bila najmlajša oseba stara 34 let, najstarejša pa 60 let. Delovno aktivne so vse osebe, razen ene, ki je upokojena. Izbor intervjuvanih oseb je bil naključen, sem se pa bolj zadrževala v okolici predela, ki je na novo naseljen (Spodnja Krtina), zato je v vzorcu tudi več oseb, ki so se preselile v Krtino v roku 1–3 let. 9 oseb se je preselilo v lastno hišo oziroma hišo – dvojček, ena pa v večstanovanjsko hišo (glej Prilogo A – Prepisi intervjujev).

9.2 Zastavljena vprašanja

Intervjuvancem so bila zastavljena odprta vprašanja, saj sem od intervjuvancev želela dobiti spontane odgovore. Vprašanja so bila postavljena po naslednjih tematskih sklopih:

- Vzroki za selitev
- Preference pri izbiri stanovanja
- Preference pri izbiri lokacije
- Sosedski odnosi

9.3 Selitev v Krtino

9.3.1 Vzroki selitev

Intervjuvane osebe so za vzroke selitev najpogosteje navajale: družinske vzroke (povečanje družine, delitev premoženja), stanovanjske vzroke v smislu povečanja bivalnega prostora in kvalitete le-tega, ki so s slednjimi, družinskimi, zelo povezani (Tabela 9.1).

»Želeli smo v bistvu živeti v enem prostoru, ki bo samo naš, tam smo mel, pod sabo enga, nad sabo enga. Pa zmer smo se kregal, kdo bo snega kidal, pa kdo bo to, pa gor pa dol.« (Oseba B, 47 let, ženska, zaposlena)

»Da si na svojem, noben ti, ven stopiš rečeš: to je moje. Tm si ven iz stanovanj stopu na hodnik, ni blo več tvoje.« (Oseba A, 60 let, ženska, upokojena)

Razvidno je tudi, da je izredno pogosta tudi sama želja po lastni hiši, neodvisnost od drugih, torej spremembi stanovanjskega statusa in sami stanovanjski enoti. Kot vzrok selitve so se omenjale tudi težave z zdravjem, ki so pomenile spremembo v stanovanjskem in bivalnem okolju (glej Tabelo 9.1).

Iz spodnje tabele je razvidno, da so prostorski razlogi (prostorska stiska, sprememba stanovanjskega statusa) pri intervjuvancih največkrat prisotni. Poleg družinskih razlogov, ki so pogosti vzrok selitev, intervjuvanci navajajo tudi željo po lastni hiši, neodvisnosti ter potrebi po selitvi na strateško boljšo lokacijo.

Povprečno število oseb v gospodinjstvu pri intervjuvancih znaša 3,5 osebe. Osebe, ki živijo v hiši, so osebe z družino, otroki. Oseba J je sama v gospodinjstvu in je tudi edina, ki živi v večstanovanjski hiši (glej Tabelo 9.2).

Tabela 9.1: Vzroki selitev intervjuvancev

<i>Oseba</i>	<i>Razlog selitve</i>	<i>Št. oseb v gospodinjstvu</i>	<i>Št. otrok v gospodinjstvu</i>
A	zdravstveno stanje, potreba po večjem prostoru	3	1
B	želja po neodvisnosti	4	2
C	prostorska stiska, sosedje	3	1
D	prostorska stiska	4	2
E	želja po lastnem stanovanju, večjem prostoru, vrtu	4	2
F	prostorska stiska, cenovno ugodneje	4	2
G	boljša lokacija zaradi bližine Ljubljane	4	2
H	želja po hiši	4	2
I	povečanje družine	4	2
J	delitev premoženja v družini	1	/

Pri raziskovanju razlogov za selitev sem tako ugotovila, da gre ponavadi za kombinacijo večih razlogov selitev, npr. povečanje družine hkrati pomeni tudi prostorsko stisko.

9.3.2 Analiza selitvenih tokov

Selitveni tokovi so pomembni z vidika napovedovanja selitvenih trendov v družbi, investitorji sledijo tem trendom, saj sledijo povpraševanju na trgu.

V spodnji tabeli (Tabela 9.2) so na podlagi intervjujev prikazani selitveni tokovi glede na predhodni kraj bivanja in predhodno stanovanjsko enoto bivanja.

Tabela 9.2: Selitveni tokovi- analiza intervjujev

Oseba	Predhodni kraj bivanja	Predhodnja enota bivanja	Sedanja enota bivanja	Leto priselitve
A	manjše mesto	blok	hiša- dvojček	2000
B	večje mesto	večstanovanjska hiša	hiša- dvojček	2007
C	večje mesto	hiša	hiša- dvojček	2007
D	večje mesto	hiša	hiša- dvojček	2007
E	večje mesto	blok	hiša- dvojček	2006
F	večje mesto	hiša	hiša- dvojček	2005
G	manjše mesto	blok	hiša- dvojček	2005
H	večje mesto	blok	hiša- dvojček	2008
I	vas	hiša	hiša- dvojček	1990
J	manjše mesto	hiša	večstanovanjska hiša	2007

Glede na predhodni kraj bivanja je razvidno, da je 6 od 10 intervjuvancev pred selitvijo živelo v večjem mestu, 3 v manjšem mestu, ena oseba pa na vasi. 9 od 10 intervjuvanih oseb se je preselilo v Krtino po letu 2000- od tega glavnina po letu 2005, torej že po izgradnji avtocestnega priključka in nove stanovanjske soseske. Pri selitvah po letu 2000 lahko opazimo trend priseljevanja iz mest (večjega, manjšega) v manjši kraj na obrobje, medtem ko je za selitev osebe, ki se je priselila leta 1990 (oseba I), ta selitev pomenila selitev iz manjšega v večji kraj.

Glede na predhodno stanovanjsko enoto bivanja je za osebe, ki so prej živele bodisi v bloku bodisi v večstanovanjski hiši, opazen prehod iz manjše v večjo stanovanjsko enoto, medtem ko osebe, ki so prej živele v hiši, ostajajo v hiši, z izjemo ene osebe, ki je v specifični situaciji, ta selitev je namreč le začasa rešitev.

7 od 10 intervjuvanih se je preselilo iz večjega mesta (Ljubljana, Celje, Kranj), 2 iz manjšega mesta (Žalec, Mengeš) ena oseba pa se je priselila iz manjše vasi (Zgornji Tuhinj). Gre torej za primere priseljevanja na obrobje mesta Ljubljane.

9.4 Preference glede življenja v hiši

9.4.1 Pro

Seveda lahko o prednostih in slabostih življenja v hiši najbolj veljavno govorijo tisti, ki so imeli drugačno izkušnjo bivanja. Tudi tisti, ki že od nekdaj živijo v hiši poznajo prednosti in slabosti življenja v njej.

»...da si sam svoj gospodar, delaš po svoje, kar hočeš, opremljaš, zunanost lohka rihtaš. Ja, to greš lahko ven, da greš lahko okol hiše, da si na svojem, tko pa ne moreš.« (Oseba I, 43 let, ženska, zaposlena)

Življenje v hiši je življenje na svojem, kjer pravila oblikuje stanovalec sam in živi na način, ki ga sam določa. Hiša ima več same fizične kvadrature, kar pomeni tudi večje udobje bivanja. Prednost življenja v hiši je po mnenju intervjuvancev tudi večja intimnost, zasebnost v bivanju in življenju ter neodvisnost od drugih. K hiši pa sama po sebi spadata tudi košček vrta in dvorišče (parkirni prostor), ki sta po mnenju intervjuvancev logična ekstenzija hiše.

9.4.2 Contra

Največja in najdražja slabost življenja v hiši so visoki vzdrževalni stroški, ki so sicer v novih hišah sprva manjši, se pa z leti povečujejo zaradi dotrajanih napeljav in opreme, nefunkcionalnosti. Vzdrževanje hiše na vsakodnevni ravni pomeni več vložnega dela in časa, saj je prostorov za vzdrževanje več in so tudi površinsko večji. Prostega časa tako ostane manj, kot če bi živeli v stanovanju v bloku.

»...slabost je pa dražje je, več maš dela, če smo čist odkrit.« (Oseba H, 44 let, ženska, zaposlena)

9.5 Preference glede lokacije

9.5.1 Izbor lokacije

Razlogov, da so se intervjuvane osebe odločile priseliti prav v Krtino, je več.

»Hiša je itak hiša, drgač kr se tiče tega kle, je odlično, ker je avtocesta blizu, se prav do Ljubljane imaš 10 min, si v bistvu v mestu ampak živiš tle, nam je všeč npr. klima, ni tega hrupa, tak vonj je kle, ne vem tist seno. Mislm tko je bolj, umirjeno je no, v mestu se tko neki hitr dogaja...« (Oseba B, 47 let, ženska, zaposlena)

Prva prednost, ki so jo omenili, je bližina Ljubljane ter dostopnost. Prav ta je pokazatelj, da mesto sicer izgublja na stalnih prebivalcih mesta, vendar se število uporabnikov mesta povečuje, saj delovna mesta in storitvene dejavnosti ostanejo skoncentrirani v mestih, zato je za obrobne dele tako pomembna dostopnost do njih. Krtina je tako z

avtocestnim priključkom leta 2001 postala zanimiva prav zaradi hitre dostopnosti do mesta in njegove ponudbe, saj Krtina sama ostaja spalno naselje, ki zadovolji lahko le najnujnejše potrebe.

Vse osebe, ki so se v zadnjem času priselile v Krtino, so kraj izbrale tudi zaradi dobre dostopnosti. Ena intervjuvana oseba (Oseba J) je priznala, da je imela pomisleke zaradi same bližine avtoceste v smislu večjega hrupa, vendar je v realnosti hrupa, ki prihaja s strani avtoceste, manj, kot ga je od lokalnega prometa.

»Krtina je bila takrat najcenejša od vsega, dvojček je bil cenejši kot stanovanje v Ljubljani.« (Oseba F, 35 let, moški, zaposlen)

Tako je med pomembnimi dejavniki izbora te lokacije tudi cena. Kot navajajo, je stanovanje v Ljubljani dražje kot hiša na obrobju mesta in po poti racionalnega sklepanja in tehtanja je logična odločitev za življenje na obrobju, v lastni hiši. Kot faktorje pri izbiri lokacije so omenili tudi bližino narave in relativen mir z manj prometa in hrupa. Osebe so se za življenje v hiši odločale zaradi različnih razlogov, kot so prostorska stiska, želja po lastni hiši in vrtu, dvorišču.

9.5.2 Pro

Z leti se zagotovo spreminja subjektivni pogled na svet, načeloma velja pravilo, da se z leti bolj opazijo določene pomanjkljivosti, za katere smo na začetku imuni. Dejansko pa so intervjuvanci v odgovorih bolj poudarjali prednosti življenja v Krtini kot pa slabosti, ki so bile opredeljene v smislu »dobro bi bilo«, torej v smislu opcije, ne nujnosti »morali bi«. Med prednostmi življenja v Krtini je v prvi vrsti bližina Ljubljane in avtocestna dostopnost, ki jo uporabljajo tudi sami za vsakodnevne delovne migracije. Pomembno je tudi, da je to manjše naselje blizu narave, v mirnem okolju in kjer se ritem življenja umiri. Pomembni so tudi medsosedske odnosi, ki so mnogo frekventnejši, kar pomaga k prijetnejšem okolju, kar je pomembno z vidika socialne opore in sociabilnosti.

9.5.3 Contra

Ljudje v Krtini najbolj pogrešajo vrtec in osnovno šolo (ki je trenutno le podružnična). V Krtino se je namreč priselilo veliko družin z majhnimi otroki in bi bila izgradnja takšnih ustanov smiselna, saj je koncentracija in naraščanje prebivalstva, predvsem

mladega, večje. Primanjkuje tudi večja trgovina, vendar so intervjuvanci dejali, da obveznosti opravijo že na poti domov, tako da jim doma preostane dovolj časa za druge stvari. Za osnovna živila pa je dovolj že sedaj obratujoča lokalna trgovina. Dobro bi bilo imeti bližje tudi bencinsko črpalko, vendar to ni tako duhamorno.

Intervjuvanci vidijo avtocesto izključno kot prednost, čeprav so na splošno znani negativni učinki avtocestnega prometa, ki jih intervjuvanci ne omenjajo (npr. negativen vpliv na okolje s hrupom, meglo, povečanimi emisijami žveplovega dioksida, dušikovih oksidov in težkih kovin ter povečano vsebnostjo prahu v zraku).

Pri intervjuvancih je bolj skrb zbujaajoče križišče med regionalno cesto Moravče–Domžale in lokalno cesto do Spodnje Krtine, kjer je veliko število nesreč. To križišče prečka tudi šolska pot, vendar v naselju, razen pri izvozu z AC, ni niti enega prehoda za pešce.

»...mot nas tlele konkretno tisto križišče k je, k greš levo v vas pa naravnost, kle to križišče je zlo težko prehodno, recimo ane, kle za kakšne starejše al pa kakšne otroke, se mi zdi, da tuki bi mogl kej, al kakšno krožno al kuker kej drgač.« (Oseba B, 47 let, ženska, zaposlena)

Problem so tudi neurejene sprehajalne in kolesarske poti, prav tako pa ostaja nerazrešen problem umiranja prometa na glavni cesti Želodnik–Moravče, ki je zaradi šolske poti ob njem izredno nevarna.

Zaradi ekspanzije in priseljevanja prebivalstva v naselju, je le-to postalo manj integrirano. Oseba I, ki živi v Krtini že 18 let, zna povedati, kako se je le-ta socialno spremenila.

»...to, da niso ljudje tok povezan med sabo k na en vas, k je majhna vas. To je že prevelika vas in se ljudje med sabo že grdo gledajo. K v un vas k sem bla prej je blo 10 bajt, ane, pa je čist drgačen življenje k pa tole, ne poznamo se med sabo no. Tok da sosede tele poznaš, tmle une že ne na un stran. Pogrešam... ja mal bl prijazne ljudi.« (Oseba I, 43 let, ženska, zaposlena)

Ljudje dandanes niso več tako povezani med sabo, naselje se je tako povečalo, da se je izgubila enotnost, prav tako se je povečala frekventnost prometa in ljudi, tako je Krtina postala živahnejša in tudi hrupnejša.

Avtocesta ima torej na razvoj kraja in na tamkajšnje ljudi predvsem pozitiven vpliv. Intervjuvanci predvsem poudarjajo hitro dostopnost do glavnega mesta, avtocesto uporabljajo na dnevni ravni. Pripomnijo pa, da je od uvedbe vinjet zelo zgoščen promet na avtocesti, predvsem v jutranjih konicah, kar povečuje čas vožnje. Pred uvedbo vinjet je na uvozu na avtocesto stala cestninska postaja, ki so se ji mnogi lokalni prebivalci izognili z uporabo krajeвне lokalne ceste in nato od Domžal naprej nadaljevali vožnjo po avtocesti, kar je pomenilo izredno povečan promet na lokalnih cestah. Po izkušnjah ljudi za dostop do delovnega mesta sedaj iz obrobja porabijo enako časa, kot so ga za pot porabili, ko so še živeli v mestu.

9.6 Medsosedski odnosi

Med intervjuvanimi osebami je bilo 7 oseb iz novejšega dela Krtine (osebe B, C, D, E, F, G, J), 3 osebe (osebe S, H, I) pa so iz starega dela. Opaziti je bilo, na ločeni ravni opazovanja, precejšnje razlike med tema dvema skupinama. Novi naseljenci so doživljali nove odnose veliko bolj intenzivno in z entuziazmom, medtem ko so za staroselce sosedski odnosi od nekdaj prisotni, samoumevni, kakor tudi določena domačnost, ki ljudi povezuje v skupnost.

Novo naseljeni se družijo med sabo, staroselci pa se ločeno od njih družijo med sabo. Nekega prehajanja med njimi ni, gre bolj za vljudnostno (ne)pozornost kot pa za pristne odnose. Življenje v manjšem naselju s seboj prinaša tudi manjšo mero anonimnosti, ki je do neke mere dobrodošla, v smislu socialne opore in sociabilnosti.

»Mislím, res bl domače ne. V mestu so vsi tko neki zadržani, pa vsi se te neki držijo mrtvo, pa kr tko mal gledajo pa tko, mislím men je to všeč, vsak z vsakim tko kej po komunicira, kdo komu kej reče, tko mi je všeč kle no. Nekak mi klele smo vsi priseljenci, ampak tut tisti, k so domačini, so nekak tko se mi zdi no, tut če bi kej rabu, so pripravljeni pač pomagat, no.« (Oseba B, 47 let, ženska, zaposlena)

V novejšem naselju sicer nekajkrat letno organizirajo piknike in druge dejavnosti, vendar so nanje povabljene le osebe iz tega naselja, tako da se ločujejo od staroselcev ter s tem diferencirajo in izolirajo.

»...vsi sosedje v tem našem naselju smo prou en ta kartel (...) one big happy familiy...« (Oseba B, 47 let, ženska, zaposlena)

Predvsem pa je potrebno omeniti, da tudi v novem naselju ne gre za neke frekventne, odnose. Gre za površinske odnose, ki so kreirani ad hoc. Celo naselje je bilo namreč naseljeno ob približno enakem času, zato vse družijo podobna izkušnja.

»Kr v redu, mislim na videz no. Se pogovarjamo. Tudi stare poznamo, pa nimamo nobenih težav. Zdele mam piknik naslednjo soboto. V redu smo se vklopili nimamo težav, zelo v redu.« (Oseba F, 35 let, moški, zaposlen)

»Ja poznamo se na dober dan, neki tko pa ne. Mam kontakte s staroselci, ampak preko posla no, k slučajno kle živijo drgač pa ne.« (Oseba J, 40 let, ženska, zaposlena)

Tudi stari Krtinci se družijo le z bližnjimi sosedi, ostale pa poznajo na videz. Z novejšimi priseljenci se ne družijo in jih tudi ne poznajo.

»Poznam sosede ta zgornje (naštev), iz novga dela pa nič, ne poznam nobenga.« (Oseba A, 60 let, ženska, upokojena)

»Ulico vse že od majhnga, to kar je pa novo priseljenih pa nič. Tut ne razgovarjamo se ne, kar so stari staroselci.« (Oseba H, 44 let, ženska, zaposlena)

Dejstvo je, da je Krtina s priseljevanjem postala drugačno naselje, na novo priseljeni so v vaško okolje prinesli drugačne vrednote in drugačen način življenja, na katerega se vaško okolje še ni prilagodilo. Že sam pogled na nova naselja, ki so vsa fizično ločena (z ograjami) od ostalega starega dela Krtine sporoča, da je bolj pomembna zasebnost. S tem se novi del zapira in povečuje vrzel med staroselci.

Staroselka (Oseba H) opisuje: »Jst nebi mela hiše k so tele, ograje okrog, k da je vojna, jst hočem okrog in okrog hiše pridt, na svojem,« in hkrati kritizira stisnjenost gradnje.

Po valu preseljevanja je Krtina postala veliko naselje, ki se čedalje bolj ločuje na novi in stari del, kar z vidika socialne kohezije vpliva na manjši občutek skupnosti, prevelika masa ljudi povzroča anonimnost.

»Čist ta bližnje dobr, majčkn bl stran pa ne. Tko recmo stare, Krtince prou Krtince poznam ane, kar je pa priseljencev teh pa ne. Tut tko čist nič. Sej mim hodjo, kašn pozdrav, velik pa jih sploh ne, z vozičkom pa to...« Oseba B o poznavanju sokrajanov.

Le ena od intervjuvanih oseb je članica lokalnega društva, vendar tudi ta ne sodeluje aktivno v njem. Osebe tudi niso zainteresirane za sodelovanje v teh društvih zaradi pomanjkanja časa. O vključitvi v katerega izmed društev (npr. športno) pa premišlujejo predvsem osebe z majhnimi otroci. Lokalna društva so lahko dober način sociabilnosti in asimilacije priseljencev v novo okolje. Seveda, če je to v njihovem interesu, zato je pomembno, da se predvsem otroci, ki šele pletejo socialne mreže, vključijo v lokalno okolje, ki je pomembno tudi z vidika socialne opore.

10 KRITIČNI POGLED NA RAZVOJ KRTINE

10.1 Problematika razvoja Krtine

10.1.1 Uvod

Sledi del, ki je namenjen problematiki razvoja Krtine, gre za sintezni del, v katerem sem uporabila podatke terenskega opazovanja, izsledke iz intervjujev, ter podatke iz spletne strani Krtina.com.

10.1.2 Novogradnje kot tujek v prostoru

Umestitev najnovejše pozidave stanovanjskih hiš po letu 2000 v trikotnem območju med Spodnjo Krtino, cesto in avtocesto, je neustrezna, saj z vidika funkcionalnosti in estetskosti ne dopolnjuje naselja ter s tem degradira celoten prostor. Območje ni bilo celostno zasnovano, saj je povsem v neskladju z vaško podobo in kmetijsko dejavnostjo v bližini, kar dokazuje uporaba različnih gabaritov, barv objektov, arhitekturnih detajlov, poleg tega pa so soseske posameznih investorjev med seboj povsem različne.

Gradnja novega naselja je bila v rokah dveh podjetij, ki se med seboj nista usklajevali, kar je moč opaziti že na prvi pogled, saj je naselje gradbeno/arhitekturno zelo heterogeno in neskladno. Pri izvajalcih gre za uporabo različnih materialov pri gradnji hiš (opeka, montažni elementi), uporabo različnih frčad in čopov na strehah, najbolj problematična in v oči sevajoča pa je uporaba različnih barv pri zunanjih oblogah, fasadah hiš (glej Prilogo B). Novejši del je tako zgrajen iz več različnih naselij oziroma gruč hiš, ki so si arhitekturno med seboj različne, kar daje celotni podobi novejšega dela kaotičen videz. Poleg tega je na majhnem prostoru skoncentrirana izredno gosta gradnja. Praznih površin (zelenih) praktično ni, saj je vse izkoriščeno za gradnjo in pripadajočo infrastrukturo (ceste, napeljave). Naselje deluje prenatrpano in je v širšem prostoru prepoznano kot tujek, ki degradira celotno podobo Krtine. Tako izstopa izrazita naravnost investorjev v trženje novogradenj, manj pa v kvalitetno umeščanje novih stanovanjskih enot v obstoječ prostor. Dejstvo je, da tudi »staroselci« oblikovno ne prispevajo veliko h kraju, saj vsak ureja po svoje, s svojimi gabariti in materiali, tako da je celotna podoba naselja zelo neenotna.

10.1.3 Neurejene javne površine

Urejenih javnih zelenih površin je zaradi podeželskega značaja območja v kraju relativno malo. Kolesarske steze in sprehajalne poti obstajajo – večinoma so to obstoječe poljske poti in kolovozi ob vodotokih, ki niso opremljene z urbano opremo, označevalnimi tablami in smerokazi. Manjše športno igrišče je urejeno ob šolskem poslopju, vendar je namenjeno le za sezonsko uporabo. V bližini naselja se nahajata zajetji vode – ribnika, ki ju največ uporabljajo ribiči, vendar območje ni urejeno za širšo uporabo, problematične so tudi nepriljavne, večinoma regulirane brežine ob vodotokih (potok Rača).

10.1.4 Stanje storitvene/javne oskrbe

Krtina ne zadostuje vsakdanjim potrebam tamkajšnjih prebivalcev, saj je javna oskrba/storitvena oskrba res minimalna. Dobrodošle bi bile naslednje storitve: bankomat (trenutno ga ni, vendar je v načrtu postavitev ob trgovini), pošta (obstaja poštni nabiralnik, sedaj je najbližja pošta v Dobu), večja trgovina z živili (le osnovna ponudba), vrtec in devetletna osnovna šola (v Krtini imajo le podružnično petletno osnovno šolo).

10.1.5 Prometna infrastruktura

Promet je eden izmed večjih prostorskih problemov v naselju. Največje težave je v preteklosti povzročala cestninska postaja, saj se jo je precej ljudi izogibalo z uporabo lokalne ceste. V času uporabe vinjet ta problem ni več aktualen, vendar bo z bodočim prehajanjem na satelitsko cestninjenje zopet pereč problem. Bližina avtoceste zaenkrat omogoča hitre in relativno poceni dnevne migracije.

10.1.6 Proces vključevanja priseljencev

V Krtino se je v obdobju zadnjih treh let priselilo veliko ljudi. Proces vključevanja priseljencev v vaško okolje je dolgotrajen proces, ki zaradi njihove gravitacije v Ljubljano poteka še počasneje. Ti prinašajo spremembe v način in razmišljanje prebivalcev in spreminjajo obstoječe odnose med prebivalci. Lokalna društva so zato skušala z vključevanjem priseljencev, s prirejanjem različnih dejavnosti, kot so spoznavni ogled Krtine, pogostitev s kostanji, vabijo jih v turistično, gasilsko in športno društvo.

10.1.7 Varstvo kulturne dediščine

Kljub temu, da ima Krtina zaradi avtoceste in prostih zemljišč idealne pogoje za intenzivno suburbanizacijo, bi bila vsesplošna pozidava tega območja neprimerna. Ta kmetijska zemljišča, ki se zaradi lege na ravnini uvrščajo med najboljša kmetijska zemljišča, so zaščitena kot državna prioriteta. To je pomembno tudi pri planiranju stavbnih zemljišč za novogradnje in druge posege v prostor. Predvsem pa je najpomembnejše pri prostorskih ureditvah, da se vseskozi upošteva načela trajnostnega razvoja ter hkrati vključuje lokalno prebivalstvo, saj se prostor ureja zanje.

11 NADALJNI RAZVOJ KRTINE

11.1 Vizija

Za nadaljnji razvoj Krtine se predvideva, da bo nanj še vedno v veliki meri vplival prostorski razvoj Ljubljane. Zaradi bližine in dobre prometne prostorske dostopnosti je naselje trenutno predvsem spalno naselje v omrežju satelitskih naselij glavnega mesta. S konceptom urbanistične zasnove bi bila lahko Krtina kvalitetno in funkcionalno urejeno,

samooskrbno zadostno naselje s poudarjenimi naravnimi in kulturnimi prostorskimi kvalitetami, ki bi zadovoljevalo potrebe in želje avtohtonih prebivalcev, novih priseljencev in potencialnih obiskovalcev.

Dejstvo je, da je zaradi novogradenj krajinski prostor precej bolj obremenjen kot v preteklosti, zato je v Predlogu urbanistične zasnove Krtine (Brusnjak in drugi 2006), v prvi fazi predvidena novogradnja zgolj kot zgoščevanje na še nezazidanih parcelah, s čimer bi zadovoljili konceptu vzdržnosti. Večji poudarek je potreben na ohranjanju narave v povezavi z rekreacijo (ureditev zelenih površin, sprehajalnih, kolesarskih poti in piknik prostorov). Vse to bo skupaj z arhitekturo, usklajeno s prvinami naravnih vrednot, kulturno dediščino in tradicionalno stavbno tipiko pripomoglo k povečanju kakovosti bivalnega prostora.

Od storitvenih dejavnosti je v tem predlogu izpostavljena predvsem možnost turizma (hotel, turistična/izletniška kmetija), ki ima zaradi dostopnosti, ohranjenega naravnega okolja in mirne lokacije dobre možnosti za razvoj. Hkrati bi s tem poskrbeli tudi za ohranjanje endogenih virov naselja in povečali njegovo prepoznavnost v širšem prostoru.

Kljub številni kulturni dediščini (cerkev z mežnarijo in tabornim obzidjem, Kovačeva kmetija pod cerkvijo...) se razen zloženke Krtina in okolica trženje turističnih produktov v naselju še ni aktivneje razvilo. Relativno ohranjen podeželski prostor in posamezna zanimiva območja, na primer ribniki in nekateri ohranjeni vodotoki, zaplate gozda, namenjene sprehodom in nabiranju gozdnih sadežev, obronki in travnate površine za sprehode in kolesarjenje ter kulturno dediščina, bi lahko predstavljali celotno turistično ponudbo.

Z razvojem novih storitvenih dejavnosti v okviru oskrbnega centra bi zadovoljili potrebam lokalnega prebivalstva, ki te storitve pogreša že sedaj, kar se je izkazalo tudi preko izvedenih intervjujev. Zaradi prijetnega in mirnega bivalnega okolja bi poleg oskrbnega centra in osnovne šole z vrtcem v kraj namestili tudi območje varovanih stanovanj in dom za starostnike.

Predlog predvideva, da bi bili vsi ti posegi izvedeni na območju Spodnje Krtine, kjer že sedaj prevladuje novejša gradnja, Zgornja Krtina naj se v čim večji meri ohranja.

11.2 Koncept prenove in širitve

Koncept prenove in širitve Krtine (Brusnjak in drugi 2006) (Karta 11.2) zato predvideva, naj se območje naselja Krtina ne širi, zato je prvi fazi predlagano zgoščevanje znotraj že opredeljenih stavbnih zemljišč, z umestitvijo novih zazelenitev in komunikacijskih ureditev se izboljša vizualno in fizično povezavo Zgornje in Spodnje Krtine.

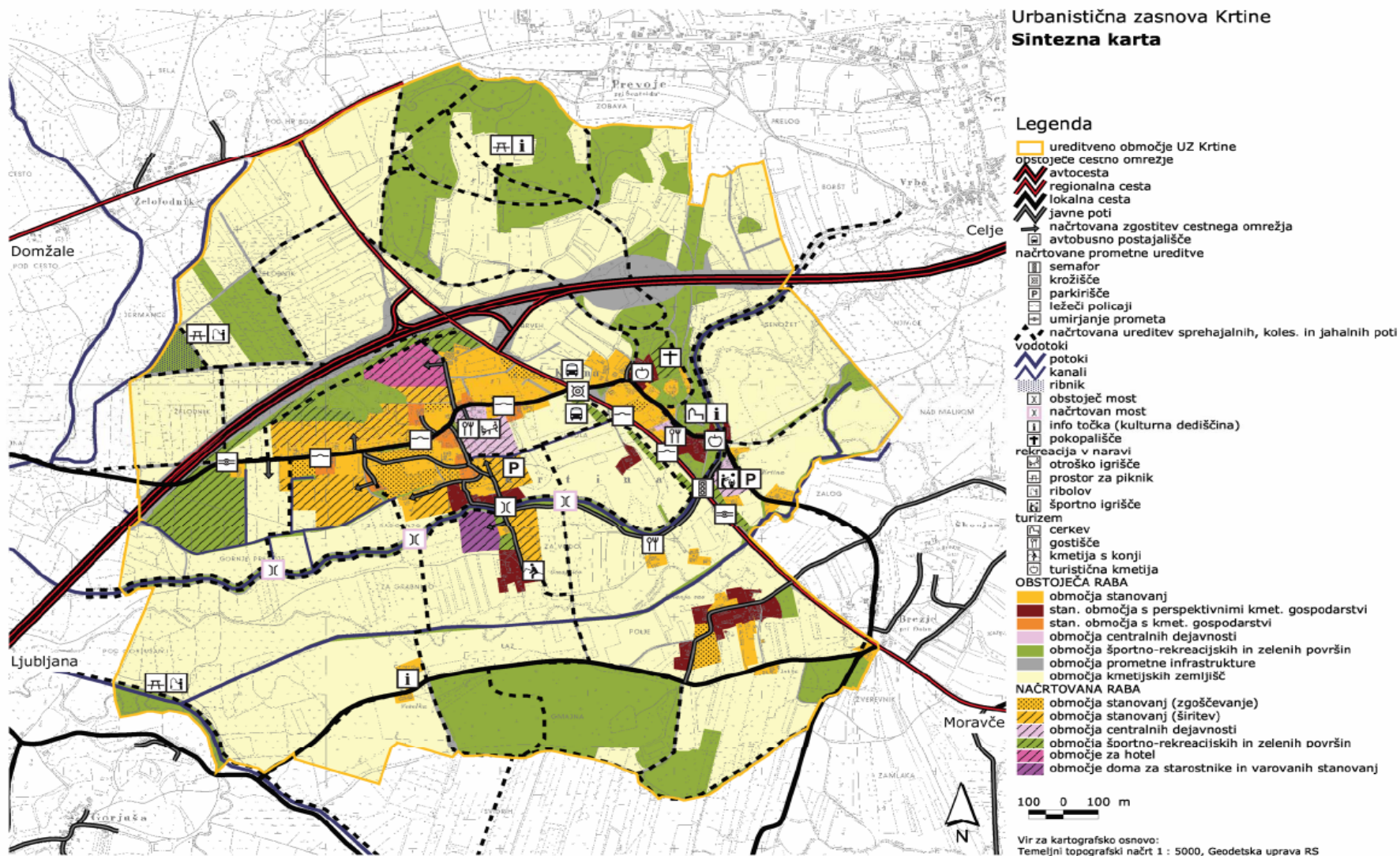
V sklopu novejšega naselja se predvideva večina nove pozidave, izgradnja hotela, novega oskrbnega centra z osnovno šolo in vrtcem ter doma in stanovanjskega naselja za starostnike. Urbanistična zasnova predvideva možnosti in načine širitve naselja tako, da ne povzroča degradacije obstoječega (predvsem ohraniti značaj naselja skozi stanovanjsko gradnjo). Zaradi predhodnega necelovitega pristopa k načrtovanju in neustreznega oblikovanja skupine novogradenj, te degradirajo obstoječe naselje, zato je potrebna je enotna oblikovna obnova zunanjih prostorov (npr. ograje).

Posebno pozornost je treba posvetiti tudi nadaljnjemu oblikovanju enostavnih objektov in zunanjih ureditev. Predvidi naj se katalog urbane opreme, ki upošteva krajevne arhitekturne značilnosti (oblikovanje garaž, lop, vrtnih ut, steklenjakov, nadstreškov, ograj, klopi, ureditev vhodov...). Potrebna je dodatna ozelenitev z ločevalno, estetsko in varovalno funkcijo, predvsem proti cesti Želodnik–Moravče. Bistveno je zaokrožanje obstoječe strukture zaselkov in preprečevanje nadaljnje razpršene poselitve, zaradi krčenja obsega kakovostnih kmetijskih zemljišč, ki pomembno spreminja prostorska razmerja v podeželskem prostoru.

V sklopu starega dela (Zgornja Krtina) naj se predvidi revitalizacija starega vaškega jedra, s čimer naj se ohranja njegovo pričevalnost (zgodovinski značaj naselja, naselbinsko zasnovo (parcelacija, komunikacijska mreža, razporeditev odprtih prostorov), odnose med posameznimi stavbami ter odnos med stavbami in odprtim prostorom, podobo naselja v prostoru itn. Delujoče perspektivnejše kmetije naj se v prihodnosti širijo na robove zaselkov, predvsem v Dolenji vasi, tako da sta omogočena širitev in opravljanje novih kmetijskih dejavnosti. Spodbuja naj se tudi dodatna ponudba kmetij v smislu turističnih ter izletniških kmetij.

Zaradi povečanja je treba predvideti večje potrebe po javnem potniškem prometu, ki se jih lahko reši z dodatno avtobusno postajo. Do takrat se lokacija sedanje avtobusne postaje ohranja in ustrezno uredi (klopi, koši, table). V primeru gradnje primestne hitre železnice je območje Krtine smiselno vključiti v to omrežje.

Karta 11.1: Predlog urbanistične zasnove Krtine

Vir: Brusnjak in drugi (2006).

SKLEP

Teoretičen del diplome govori o pojmu in pomenu stanovanja, podrobneje so predstavljene tudi stanovanjske razmere v Sloveniji, sama izbira stanovanja ter slovenske bivanjske preference. V nadaljnjem delu, kjer so opisani vzroki in tokovi selitev, ugotavljam, da so selitve tesno povezane s stanovanjskimi in družinskimi vzroki, kar se tiče tokov selitev (notranjih), pa se v Sloveniji sočasno dogajata procesa suburbanizacije (moderne tok selitev) in ponovne urbanizacije (tradicionalni tok selitev).

Obrobje Ljubljane pridobiva zaradi dobre dostopnosti (predvsem avtomobilske), mirnega in zelenega okolja, predvsem pa je gradnja na tem območju še vedno v obliki individualnih hiš, kar je zelo privlačno za družine. Mesto je na drugi strani privlačno zato, ker koncentracija delovnih mest, kulturna potrošnja, storitvene dejavnosti, izobraževalne in javne ustanove še vedno ostajajo skoncentrirane v njem.

Prav avtomobilizem in z njim povezana dostopnost sta ključna dejavnika razmaha suburbanizacije, dnevne migracije pa so prvi dokaz, da je naselje suburbanizirano. Suburbanizacija prinaša tudi spremembe v okolje, gre za spremembe v prostorskem in fizičnem izgledu naselja, spremembe v socialni strukturi naselja, kulturne spremembe, saj suburban priseljenci s seboj seveda prinašajo tudi nov način življenja.

Kakšne so značilnosti suburbanizacije v Sloveniji in kakšne so izkušnje suburbanih priseljencev in staroselcev sem raziskala v empiričnem delu. Za metodo proučevanja sem uporabila študijo primera, in sicer sem za enoto analize izbrala naselje Krtina, ki leži v domžalski občini in velja za eno izmed prvih suburbaniziranih območij. Podatke in informacije o naselju sem pridobila s pregledom statističnih podatkov (Popis 2002, Statistični letopis 2007), na spletnih straneh (Krajevna skupnost Krtina, Krtina.com, Spletni portal Občine Domžale), s terenskim opazovanjem ter z 10. krajšimi kvalitativnimi intervjuji, ki sem jih naredila s prebivalci Krtine. Pomemben vir pa je bil tudi Predlog urbanistične zasnove Krtine (Brusnjak in drugi 2006). Na začetku empiričnega dela sem si postavila 3 hipoteze, ki sem jih preverjala. Moje ugotovitve so naslednje:

- Hipoteza 1: Naselje Krtina za prebivalce Krtine služi kot spalno naselje.

Mesto je tudi samo po sebi nosilec neke dodane vrednosti, prizoriščnosti, urbanega stila in je kot tako privlačno predvsem za mlade, samske, višje izobražene ljudi. Čeprav izginjajo razlike med mestom in podeželjem, je mesto še vedno primarni kraj zaposlitve za večino živečih na obrobju, saj obrobje, kot je vidno na primeru Krtine, služi le kot spalno naselje, to pa mestu nalaga dodatno breme z vidika dnevnih migracij, uporabe infrastrukture itn.

- Hipoteza 2: Avtomobilska dostopnost je pomemben dejavnik razmaha in vzpodbujanja suburbanizacije.

Krtina velja za mlado naselje, kar je zagotovo tudi posledica priselitvenega vala (družin), ki se je zgodil po letu 2001, torej po tem, ko je bil na tem delu zgrajen odsek AC Ljubljana–Maribor. Sama Krtina, ki se deli na Spodnjo (novi del) in Zgornjo (stari del), ima ravninsko lego. Gradnja na tem območju je precej enostavna, zato je za investitorje kmalu postala zanimiva. Tržno nišo sta izkoristila dva investitorja, ki pa sta območje in gradnjo urejala neodvisno drug od drugega, zato je novo naselje v Spodnji Krtini zelo neenotno kar se tiče arhitekture, uporabe materialov, zato celostno gledano degradira celotni prostor, saj deluje kot tujek v naselju. Vseeno so hiše (dvojčki) v tem naselju razprodane, torej je že lokacija sama atraktivna. Kriterijev, na podlagi katerih so se intervjuvanci odločali za življenje v Krtini, je več. Najbolj pomembna je relativna bližina Ljubljane in hiter dostop do nje, pomembno je tudi mirno in zeleno okolje. Tako je potrjena druga hipoteza, saj je prav bližina avtoceste (dostopnost) za intervjuvance pomemben kriterij izbire te lokacije.

- Hipoteza 3: Naselje je po valu priseljevanja doživelo izrazito morfološko in kulturno preobrazbo.

Najbolj je negativni kritiki podvržena umestitev najnovejše pozidave stanovanjskih hiš po letu 2000 v trikotnem območju med Spodnjo Krtino, cesto in avtocesto. Je namreč neustrezna, saj z vidika funkcionalnosti in estetskosti ne dopolnjuje naselja ter s tem degradira celoten prostor. V oči bodejo kričeče fasade, arhitekturno oblikovanje in uporabljeni materiali, ki so povsem v neskladju z vaško podobo in kmetijsko dejavnostjo v bližini. Območje ni bilo celostno zasnovano, kar dokazuje uporaba različnih gabaritov, barv objektov, arhitekturnih detajlov, poleg tega so soseske posameznih investorjev med seboj povsem različne. Kraj se je že v preteklosti delil na

dva dela, sedaj pa se ta vrzel še povečuje. Krtina se tako deli na stari in novi del ter na stare in nove Krtince, kar potrjuje tretjo hipotezo o morfološki in kulturni spremembi kraja.

Kvaliteta življenja priseljencev se je zvišala. Dejansko so novi priseljenci pozitivno presenečeni nad nastanitvijo, slabih izkušenj z življenjem v Krtini, torej na obrobju, nimajo. Seveda je za večino ljudi (9/10) ta selitev pomenila premik iz manjšega v večje stanovanje in s tem napredovanje v stanovanjski karieri ter posledično večjo kvaliteto življenja. Novi priseljenci, lahko rečem, še doživljajo tako imenovane »medene tedne«, kar pa ne pomeni, da pomanjkljivosti v življenju v hiši na obrobju ni. Slaba storitvena oskrba v kraju (večja trgovina, vrtec), neurejene sprehajalne, kolesarske poti in neprimerno urejeno glavno križišče pa so že znani problemi. Življenje v hiši prinaša mnogo večje udobje, zasebnost, neodvisnost, za mnoge pomeni tudi spremembo stanovanjskega statusa (v lastniški status), seveda pa skupaj s hišo pridejo tudi večji obratovalni stroški in več dela za vzdrževanje.

Glede medsosedskih odnosov ugotavljam, da se novi priseljenci družijo med sabo, staroselci pa se družijo s staroselci, nekega večjega interesa za druženje med njimi ni, čeprav lokalna društva spodbujajo tovrstna druženja. Pritok novih priseljencev in način življenja je za tamkajšnje staroselce pomenil spremembo v celotni podobi Krtine, ki po razmahu priselitev izgublja svojo identiteto, zato je še toliko bolj pomembno preseči vrzel med staroselci in novimi priseljenci. Prilagoditi se morajo tako novi priseljenci kot staroselci, do česar pa brez kontaktov med njimi ne bo prišlo.

Kako naprej? Krtina je spalno naselje, ki bi lahko postalo relativno samozadostno oskrbno naselje z lastno kulturno identiteto. Razvoj naselja naj se usmerja v ohranjanje elementov kulturne dediščine, kakor tudi v dodajanje novih vsebin, zato je potrebno ohranjati stari del naselja, novejši pa naj se ureja in širi. Potrebno bi bilo posvetiti več pozornosti vzgoji ter osveščanju ljudi in njihovem odnosu do dediščine, saj je v naselju Krtina najbolj ogrožena stavbno-profana (etnološka) dediščina, predvsem hiše in gospodarska poslopja, ki so sestavni deli posameznih kmetij (stari del).

Potrebna je tudi ureditev širšega zelenega sistema, ki povzema značilnosti obstoječe kulturne krajine. Konkretno načrtovane spremembe naj posegajo na področje razvoja turizma za ustvarjanje novih delovnih mest na podlagi potenciala podeželskega prostora

in kulturne dediščine (npr. hotel, postavitve informacijske signalizacije, lokalne informacijske pisarne), v ureditev mladinskih in izobraževalnih ustanov (vrtec, devetletna osnovna šola s športno dvorano, mladinski in kulturni center), gradnjo doma za starostnike in varovanih stanovanj, razširitev športnih igrišč, ureditev sprehajalnih, kolesarskih in jahalnih poti, boljšo storitveno oskrbo v kraju (večja trgovina, bencinska črpalka, pošta itn.), seveda pa tudi v nadgradnjo celotne, zlasti prometne infrastrukture, ki je sedaj skoraj v celoti odvisna le od avtomobilskega prometa.

Prihodnost suburbanih območij je torej v ohranjanju elementov kulturne dediščine, kakor tudi v dodajanju novih vsebin, urejanju zelenega sistema, ustvarjanju novih delovnih mest, ureditvi mladinskih, izobraževalnih in kulturnih ustanov, boljši storitveni oskrbi, nadgradnji prometne infrastrukture. Pri vsem tem pa je potrebno upoštevati načela trajnostnega razvoja.

LITERATURA

1. Bevc, Milena. 2000. Notranje in zunanje selitve v Sloveniji v devetdesetih letih po regijah. *Teorija in praksa* 37 (6): 1095–1116.
2. Bole, David. 2004. Na razpotju: nastanek postmodernega mesta. V *Znanstveno delo podiplomskih študentov v Sloveniji - »publish or perish!«*, ur. Martin Klanjšek, 13–21. Ljubljana: Društvo mladih raziskovalcev Slovenije.
3. Bugarič, Boštjan. 2003. Mestna prizorišča. V *Raziskovalno delo podiplomskih študentov v Sloveniji - ena znanost*, ur. Martin Klanjšek, 499–506. Ljubljana: Društvo mladih raziskovalcev Slovenije.
4. Brusnjak, Maja, Milana Klemen, Gregor Marolt, Naja Marot in Urška Mikec. 2006. *Predlog urbanistične zasnove Krtine- sintezna karta*. Dostopno prek: http://www.krtina.com/Okrtini/Urbanizem/K_sintezna.pdf (30. september 2008).
5. Carter, Harold. 1995. *The study of urban geography*. London: Arnold.
6. Cervero, Robert in Kang Li Wu. 1998. Sub-centering and Commuting: Evidence from the San Francisco Bay Area, 1980–90. *Urban Studies* 35 (7): 1059–1076.
7. Čerpes, Ilka in Miha Dešman, ur. 2007. *O urbanizmu: Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*. Ljubljana: Krtina.
8. Day, Linda L. 2000. Choosing a House: The Relationship between Dwelling Type, Perception of Privacy and Residential Satisfaction. *Journal of Planning Education and research* 19: 265–275.
9. Drozg, Vladimir. 2006. Odnos med življenjskim stilom in tipom stanovanjske hiše. *Dela* (25): 123–132.
10. Easthope, Hazel. 2004. A Place called Home. *Housing, Theory and Society* 21 (3): 128–138.

11. Hočevar, Marjan in Matjaž Uršič. 2007. *Protiurbanost kot način življenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Kearns, Ade et al. 2000. Beyond four walls. The Psycho-Social Benefits of Home: Evidence from West Central Scotland. *Housing Studies* 15 (3): 387–410.
13. Kos, Drago. 1993. *Racionalnost neformalnih prostorov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. --- ur. 2002. *Sociološke podobe Ljubljane*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Kos, Drago in Matjaž Uršič. 2004. *Results of the Questionnaire Survey in Ljubljana-Re-Urban Mobil*. Dostopno prek: <http://www.re-urban.com/resources/downloads/outcomes/wp2/SurveyReportLjubljana.pdf> (12. september 2008).
16. *Krajevna skupnost Krtina*. Dostopno prek: www.krtina.si (30. september 2008).
17. *Krtina.com*. Dostopno prek: www.krtina.com (30. september 2008).
18. Mandič, Srna. 1996. Stanovanjska mobilnost in izbira stanovanja: koncepti in nekaj podatkov. *Družboslovne razprave* 12 (21): 105–124.
19. --- 1999. Stanovanje, kakovost življenja in spremembe v zadnjem desetletju. *Družboslovne razprave* 15 (30–31): 186–206.
20. --- 2001. Residential mobility versus »In-place« Adjustments in Slovenia. Viewpoint from a Society in Transition. *Housing studies* 16 (1): 53–73.
21. Mandič, Srna in Andreja Cirman, ur. 2006. *Stanovanje v Sloveniji 2005*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Mlinar, Zdravko. 2003. Teledelo in prostorsko-časovna organizacija bivalnega okolja. *Teorija in praksa* 40 (6): 1012–1039.

23. Mušič, Vladimir Braco. 2004. Mesto in urbanizem med teorijo in prakso. *Teorija in praksa*, 41 (1–2): 309–331.
24. *Nacionalni stanovanjski program (NPSta)*. Uradni list RS, 43/2000. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200043&stevilka=1985> (20. oktober 2008).
25. Pak, Mirko. 2002. Mesto na prehodu. *Dela* (18): 435–447.
26. Pak, Mirko in Angelca Rus. 2005. Problematika razvoja mest in spreminjanja rabe mestnega prostora. *Dela* (24): 159–170.
27. Pelc, Stanko. 1993. *Občina Domžale – primer spreminjanja obmestne pokrajine v okolici Ljubljane*. Ljubljana: Geographica Slovenica.
28. Pogačnik, Andrej. 2000. *Urejanje prostora za tretje tisočletje*. Ljubljana: Študentska založba.
29. *Popis 2002*. Dostopno prek: www.stat.si/popis2002/si/ (12. september 2008).
30. Priems, Hugo. 2004. Changing Urban Housing Markets in Advanced Economies. Housing. *Theory and Society* 21 (1): 2–16.
31. Ravbar, Marijan. 1997. Slovene cities and suburbs in transformation. Slovenska mesta in obmestja v preobrazbi. *Geografski zbornik = Acta geographica* 37: 65–109.
32. *Raziskava o dnevni migracijah, prostočasnih aktivnostih in spremljanju medijev danes in pred desetimi leti*. 2003. Dostopno prek: <http://www.epamedia.si/Raziskave/Prometdnevemigracije/tabid/87/Default.aspx> (12. september 2008).
33. Rebernik, Dejan. 2002. Urbano- geografsko proučevanje blokovskih stanovanjskih sosesk kot element urbanističnega planiranja. *Dela* (18): 463–475.

34. --- 2004a. Sodobni urbanizacijski procesi: od suburbanizacije do reurbanizacije. *Geografski vestnik* 76 (2): 53–63.
35. --- 2004b. Razvoj prebivalstva v ljubljanski urbani regiji. *Dela* (22): 89–99.
36. Rotar, Drago B. 1981. *Pomeni prostora (ideologije v urbanizmu in arhitekturi)*. Ljubljana: Delavska enotnost.
37. Stanovanjski sklad Republike Slovenije. 2006. *Razvojno raziskovalni projekt Stanovanjska anketa*. Stanovanjsko poročilo. Dostopno prek: http://www.stanovanjskiskladrs.si/upload/mo_files/lang_slo/Stanovanjsko%20porocilo%20koncno.pdf (12. september 2008).
38. *Stanovanjski zakon (SZ-I)*. Ur.l. RS, 69/2003. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO2008.html (20. oktober 2008).
39. Salamon, Sonya. 2003. From Hometown to Non-town: Rural Community Effect of Suburbanization. *Rural Sociology* 68 (1): 1–24.
40. Saunders, Peter 1990. *A nation of home owners*. London: Unwin Hyman.
41. *Spletni portal Občine Domžale*. Dostopno prek: <http://www.domzale.si/index.php?S=1&Article=2426&mpage=1> (30. september 2008).
42. *Statistični letopis*. 2007. Dostopno prek: www.stat.si/letopis/index_letopis.asp (12. september 2008).
43. *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: www.stat.si (12. september 2008).
44. *S2-invest d.o.o.*. Dostopno prek: www.s2-invest.si (30. september 2008).

45. Špes, Metka. 1998. *Degradacija okolja kot dejavnik diferenciacije urbane pokrajine*. Ljubljana: Inštitut za geografijo.
46. Tellis, Winston. 1997. Introduction to Case Study. *The Qualitative Report* 3 (2). Dostopno prek: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR3-2/tellis1.html> (12. september 2008).
47. Turner, Jonathan H. 2003. *The structure of sociological theory*. Belmont: Thomson/Wadsworth.
48. Ule, Mirjana. 1998. Stilizacija vsakdanjega življenja. *Družboslovne razprave* 14 (27–28): 26–32.
49. Uršič, Matjaž. 2003a. Avtomobilija in spontani urbani razvoj Ljubljane. V *Raziskovalno delo podiplomskih študentov v Sloveniji – ena znanost*, ur. Martin Klanjšek, 424–433. Ljubljana: Društvo mladih raziskovalcev.
50. --- 2003b. *Urbani prostori potrošnje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
51. --- 2008. Arhitekturne bolečine- izkustvo bolečine in uveljavljanje telesu neprilagojenih družbenoprostorskih estetskih praks. *Družboslovne razprave* 24 (57): 59–77.
52. Urry, John. 2004. The System of Avtomobility. *Theory, Culture and Society* 21 (4–5): 25–39.
53. *Ustava Republike Slovenije*. 1991. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc=1> (20. september 2008).
54. Verlič Dekleva, Barbara. 1994. Urban mobility and housing shortages: The case of Slovenia. *Družboslovne razprave* 10 (15–16): 117–139.

55. Vizija Ljubljana 2025. 2007. *Glasilo Mestne občine Ljubljana* 12 (8–9). Dostopno prek: www.ljubljana.si/file/722038/vizija-glasilo-ljubljana.pdf (20. september 2008).
56. Zsilincisar, Walter. 2003. The rural-urban fringe: actual problems and future perspectives. *Geografski vestnik* 75 (1): 41–58.

PRILOGE

PRILOGA A: PREPISI INTERVJUJEV

Intervju 1- Oseba A

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselil?

Julija 2000, 8 let, novembra 2000 mi je pa sin umrl.

- Kje ste prej živeli in kako?

V Mengšu v bloku.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Bli smo v tretjem nadstropju, jst sem bolna, sem na srcu bolna, pa epileptik sem, pa nas je blo štirje smo bli, pol smo pa rekl gremo v hišo.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo?

Ne vem, nam je odgovarjal, tut blo je precej mislm vrta, dvorišče je.

- Zakaj ste izbrali tak tip stanovanjske enote? Kako je potekal izbor?

Prou zaradi prostorske stiske pa da maš mal vrta, dvorišča, prej ni blo parkir placa, si mogu ene parkrat okol bloka, dokler nisi ga dubu.

- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?

Tut sami smo iskali, pa smo pol prek posrednika kupl. V oglasniku sem gledala pa sem vidla, da se v Krtini prodaja hiše, pa sem rekla ti, kva pa če bi midva poklicala, pa je reku ah sej nov nič iz tega, pa sem rekla, da bo vseen glih poklicala, če bo bo če ne ne, pa je reku glih dele grem v ta konc, če se loh ob 6h zvečer dobimo.

- Ali se boste še selili? Čemu boste dali prednost?

Mislm še ene dva tri leta ne, mislm sin je tam, hčerka v Lukovci dela hišo, ena hčerka pa prav, da bo šla v Ljubljano. Tri sobce bova mela, morš kurt, pospravlat, rihtat morš. Pol k bo šel mož v penzjon, jst sem itak že 18 doma, pa bova nekje vikend kupila. Bol verjetno nekje prot Primorski. Ja preveč je vzdrževanja, kurt morš, vzdrževat.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kako ste se odločili za to stanovanje, kaj ste iskali v zvezi s stanovanjem?

Da sem v pritličju, tut majčkn bl miru.

- Prednosti življenja v hiši?

Da si na svojem, noben ti, ven stopiš rečeš to je moje, tm si ven iz stanovanj stopu na hodnik ni blo več tvoje. Pa mi smo bli bl na severno stran, pa skos si mogu bit noter, nisi mogu bit dol, dol si šel, al v sede stat pred blokom, pa v luft gledat.

- Slabosti življenja v hiši?

Ni nič ne.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Kle mi odgovarja, tut je bl za krajem, mislm, ni tacga prometa.

- Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Več kaj jst niti ne, ker jst tut tko ne grem nikamor

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste s stanovanjem?

Sem zelo zadovoljna tuki v Krtini, velik boljš kukr je blo prej.

Želje/Realnost

- Kakšna so bila vaša pričakovanja preden ste se preselili v to stanovanje? Kako ste si predstavljali »novo« življenje?

Da sva rekla, zdej sva na svojem, vse mava, vrt mava, vse sva zrihtala, čez štir mesce je pa pršlo ta najhuj, čez štir mesce mi je pa sin umru, pa se men je cel svet podru, tok bi blo luštn, pa pravjo, da luštn ne sme bit.

- Kaj od tega se je uresničilo? Ali Vam gre na splošno bolje kot prej (kvaliteta življenja)?

Boljš še, maš vse svoje prej si, sva midva mela, v kuhinji smo kuhal, jedli, spal, vse, kle maš svojo sobo, tm televizijo gledaš se spočiješ, tam pa nisi mogu, pa če je kdo pršel si mogu bit do zadnjga, dokler se je un spakiru, da si ti loh šel spat. Želje so se mi uresničile.

- Bi kaj spremenili v zvezi z vašo nastanitvijo, kaj vas moti?

Mislm, če bi mela finance bi, kuhinjo bi jst drugam dala, k zdej morš it, k prideš notr morš v kurilnico it čez kuhinjo, to ne gre, ni ta prava razporeditev, to bi jst vse spremenila, sam pa le ni tok financ, da se ne da.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč? Kako odvisni ste od avtomobilskega prevoza?

Jst ne delam več, mož ga ma, v naši hiši mamo dva avtomobila, hčerka ga ma, pa sin tut sam un je na Doben. Hčerka pa hod v Ljubljano na faks, na analitsko

politologijo. Od avtomobilskega prevoza nismo odvisni, mislim ja jst, ... če ga ne bela ja z avtobusom, z avtobusom je pa tko, če greš v Ljubljano morš že kmal it, pol ob pol devetih ali enajstih gre ta zaden pol s pa cel dan v Ljubljani, k nimaš prevoza za nazaj, s tega vidika ni fajn.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

Kr je kej tacga, ne neki velik grem kle v Krtino v trgovino, kr je pa kej več grem pa v Domžale.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?

Poznam sosede ta zgornje, tlele sosedova pa Lukmanove pa Vido. Iz novga dela pa nič, ne poznam nobenga.

- Ali se udeležujete prireditev v vašem okolju?

Ne.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ne.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva- 3
- Št. otrok- 1
- *Delovna aktivnost –ne, upokojenka, ž*
- *Starost-60 let*

Intervju 2-Oseba B

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

Lani avgusta, eno leto živimo tukaj.

- Kje ste prej živeli in kako?

V Ljubljani na Viču, tko v pritličju hiše, večstanovanjske, štiristanovanjske, zdej smo pa v dvojčku, ja.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Želeli smo v bistvu živeti v enem prostoru, ki bo samo naš, tam smo mel, pod sabo enga nad sabo enga, pa zmer smo se kregal, kdo bo snega kidal, pa kdo bo to pa gor pa dol, pa mož si je že skos želel hišo in potem smo tle eno priliko dobil in smo se pač priselil.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo?

V bistvu je blo to tko, v bistvu smo najdl na spletni strani pač ta prodajni oglas in nam je bla hiša v bistvu tko vseč od notr in od zuni in potem smo šli pogledat, ker v bistvu to sploh ni bla naša lokacija, ker smo iskal Vič, Brezovica, un konc, ampak nazadnje smo pa tuki.

- Zakaj ste izbrali tak tip stanovanjske enote? Kako je potekal izbor?

Hiša je itak hiša, drgač kr se tiče tega kle, je odlično, ker je avtocesta blizu, se prav do Ljubljane imaš 10 min, si v bistvu v mestu ampak živiš tle, nam je vseč npr. klima, ni tega hrupa, tak vonj je kle, ne vem tist seno. Mislm tko je bolj, umirjeno je no, v mestu se tko neki hitr dogaja, kle se pa le vid da so bolj kmetije, dežela no, mislm ni v slabem smislu to rečeno, no.

- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?

Na spletni strani je bil agencijski oglas ane, tko da smo potem preko agencije.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je vseč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

A veste kaj nas v bistvu moti, mot nas tlele konkretno tisto križišče k je, k greš levo v vas pa naravnost, kle to križišče je zlo težko prehodno, recimo ane, kle za kakšne starejše al pa kakšne otroke, se mi zdi, da tuki bi mogl kej, al kakšno krožno al kuker kej drgač. Drgač pa nekaj nimam, da bi rekla, tako neke slabe, vse je super, trgovina je v bistvu v vasi, če jo rabiš, do Doba ni delč do Domžal ni delč, pa kot sem že rekla krasne mislm, super, maš lahko kamer kol greš, mislm res presenetljivo, no. Drgač pa mlajši ane, midva mava že odrasle otroke, mlajši pogrešajo mogoče kakšen vrtec, glede na to, da je šola tle od ena do štiri, pogrešajo kakšen vrtec v bližini, ker tole je tako naselje, k je recimo dost mlado z majhnimi otroci ane, jst tega konkretno ne rabim, tko da jst dejansko nič ne pogrešam.

Želje/Realnost

- Kakšna so bila vaša pričakovanja, preden ste se preselili v to stanovanje? Kako ste si predstavljali »novo« življenje?

Jah ne jst sem rekla, fino mel bomo svoj vrt, teraso, lahko boš tm, lahko tam ješ, kakšen roštilj, lahko lepo bl lagodno živiš, ker maš v bistvu en vrt in neko zemljo okol hiše, mal kakšne rožce in tko. V bistvu smo ugotovil, da nam ta podeželski način življenja grozn paše.

- Kaj od tega se je uresničilo? Ali Vam gre na splošno bolje kot prej (kvaliteta življenja)?

V bistvu smo šlo tko ene trikrat, štirikrat pogledat, tko da smo zdej bolj pozitivno presenečeni, kot smo na začetku mislil.

- Avtocesta: kakšen pomen ima dostopnost?

Ja glede na to, bom čist tko rekla, k je men mož reku, ti Krtino sem pa jest gledu, pa sem rekla, kje s ti to Krtino najdu, ene rovte to, ampak dejansko sem pol vidla, mogoče prve 2, 3 mesce, da rabš, da osvojiš to relacijo, zdej pa vidm, da dejansko res, če nimaš unga karambola al pa kej si povsod dobr no.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč? Kako odvisni ste od avtomobilskega prevoza?

Delam v Ljubljani, mi vsi v bistvu delamo v mestu in tamaledva k hodta na faks, v bistvu hodta v Ljubljano, sej pravm je tok blizu, si nisem mislla, da je Krtina bl un konc ke prot ke nekam, Moravče, tm nekam.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

Ma ja trgovino, sem vsak dan, ker grem vsak dan zjutri gre sin po kruh pa recimo kakšne tiste osnovne take ane, mislm uno fasngo prpeljemo iz mesta, mislm je no tko kakšne take, kdr ti kej zmanjka.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?

Odlično, vsi sosedje v tem našem naselju smo prou en ta kartel, trikrat na let mamu piknike, enga mamu za 1. maj, enga mamu dle za kostanjev piknik, za nov let za Silvestrovo mislim res no, one big happy familiy, mislm vsi se poznajo, vid se, da je blo v bistvu to naseljeno istočasno, ker v naselju ni nekih takih starih staroselcev,

tko da si kdo uno prvinsko drži, noro no. S Krtinci ostalimi nimam slabih izkušenj, jst sem v bistvu skos iz mesta, men je kle všeč. Tko ne vsak vsacga pozdrav, tko dobr dan. Mislm res bl domače ne, ni, v mestu so vsi tko neki zadržani, pa vsi se te neki držijo mrtvo, pa kr tko mal gledajo pa tko, mislm men je to všeč, vsak z vsakim tko kej po komunicira, kdo komu kej reče, tko mi je všeč kle, no. Nekak mi klele smo vsi priseljenci, ampak tut tisti, k so domačini, so nekak tko se mi zdi no, tut če bi kej rabu, so pripravljeni pač pomagat no, tega v mestu, zlo težko to naletiš. Tm je bl tko sosed sosedu vol.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ne nič ne, ker jst mam tko zlo natempirano službo, da zelo težko kej ven uhajam. Drgač pa zlo uživam. Mam dost naporno službo, tko da nimam niti neki veselja, da bi se še dodatno udejstvovala, men je tuki krasn, kakšna fajn muska, sej pravm, čist tko k si dnevno razpoloženo. Polet je res super, ker je v bistvu dolg sonce, lahko uživaš tko de.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva- 4
- Št. otrok- 2 odrasla
- *Delovna aktivnost – da, ž*
- *Starost-47 let*

Intervju 3 -Oseba C

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

Lani.

- Kje ste prej živeli in kako?

V Kranju, v hiši.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Prostorska stiska, pa sosedje.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo, in tak tip stanovanjske enote? Kako je potekal izbor?

Ker je bla pač edina redkih hiš, k se je dala kupit, pa cenejše je blo kot v Kranju. Čakal smo, da smo svoje prodal, pa smo pol iskal.

- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?

Dve firme sta delali to naselje in so direkt oni to prodajal, celo naselje. Daleč od tega, da bi naredil vse, kar so obljubljal, sama hiša je bla, tko pa mam dost problemov, pa jih nočjo rešit še. Npr. klele v dežju mi z balkona dol kaplja, pa fasada poka pa nič ne uštimajo, ne hude zadeve, ampak take za živčke.

- Ali se boste še selili?

Ne, upam, da ne, upam da bomo ostali tukaj.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Zakaj ste se odločili živeti ravno v hiši?

Prednosti ... ne vem, ker že cel življenje živim, sem kot majhen v bloku živu, Slabosti... vzdrževanje, stroški, vzdrževanje še ni tok k je novo, ampak stroški no, mau več površina, ker v bloku tok ni.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Prednosti Krtine ... a jih ma? Tko da splošno ne morm nič rečt, ker jst sem v Kranju bil in tam še zmer delam in pol se skos vozm klele. Pogrešam več kolesarskih stez.

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste s stanovanjem?

Na splošno sem kar zadovoljen.

Želje/Realnost

- Bi kaj spremenili v zvezi z vašo nastanitvijo, kaj vas moti?

Več zemlje vsaki bajti.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč?

V Kranj.

- Kako odvisni ste od avtomobilskega prevoza?

Kukr kakšni, jst nič. Jst grem tut recimo na morje z njim.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

Ne vem, za to skrbi moja punca, jih sprotno z avtom.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?

Ta prve razmeroma dobr, ne ne ne tole naselje, kar je. Ja, lej tole naselja, pa če ni clo jutrnj no piknik, dvakrat na leto se sosedje dobimo pa nardimo, pa tele mlade mamice dirkajo z vozički pa se družijo, no. S temi soesdi ja, tko pa ...Ostalih ne poznam, če že greva kam peš, greva na polje.

- Ali se udeležujete prireditve v vašem okolju?

Ja drgač, so mele ženske kle fuzbal, drgač ne.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ne ne, je pa Športno društvo, če bi mel čas bi to delu.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva-3
- Št. otrok-/
- *Delovna aktivnost – da, m*
- *Starost- 42 let*

Intervju 4-Oseba D

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

2007.

- Kje ste prej živeli in kako?

V Ljubljani v hiši.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Prostor, večji prostor, no.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo, in tak tip stanovanjske enote?

Bliz je avtoceste pa Ljubljane, pa ka pa vem pa cena.

- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?

Ja, tukaj nam je bla vseč razporeditev. Ja vse so uredil, mislm, so ble ene pripombe, pa mislm da so vse uredil.

- Ali se boste še selili? Čemu boste dali prednost?

Ne.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kako ste se odločili za to stanovanje, kaj ste iskali v zvezi s stanovanjem?

Všeč mi je blo to, da je bil na pol narjen, da smo sami stene postavljali, sobe razporejali, vse v bistvu smo si po svoje nardili.

- Zakaj ste se odločili živeti ravno v hiši?

Mož je že prej skos živel v hiši, jst sem si pa tut skos želela hišo. Ja predstavlja nam košček zemlje. Prednosti, da mi noben o glavi ne skače, pa da mi ni treba pazit kako hodim. Slabost: Vsak more svoje stroške nosit.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Ja Krtina, ja men je super. Pogrešam niti ne, super je.

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste s stanovanjem?

Ok, rečmo 9 od 10.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč? Kako odvisni ste od avtomobilskega prevoza?

V Ljubljani, vozim se z avtom. Šla sem z avtobusom enkrat pa neb šla več, pa ne zaradi avtobusa, poln avtobus je poln šolarjev.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

To so po vsak teden šopingi v Domžalah.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?

Ja mislm, da kr dobr no, ta novi del, starega ne.

- Se družite z njimi ?

Ja ja.

- Ali se udeležujete prireditev v vašem okolju?

Zanč je bil fuzbal, drgač mamo pa tuki svoje piknike in zabave.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ne.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva-4
- Št. otrok -2
- *Delovna aktivnost – da, ž*
- *Starost- 42 let*

Intervju 5 -Oseba E

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

2 leti nazaj, 2006.

- Kje ste prej živeli in kako?

V Ljubljani v stanovanju – blok.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Želja po tem, da maš mal še vrta okol pa da si na svojem.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo in tak tip stanovanjske enote?

Čist naključno, pa nam odgovarja v bistvu no, pa službo mam, k pridemo iz tega konca nam je najbližji. V bistvu smo takrat mal pogledal, ampak je bla ta edina varianta k nam je odgovarjala. Glavno je blo v bistvu lokacija no tko.

- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?

Sami smo oglas vidl in smo brskal pa tko, v bistvu oni so prodajal k so tut izvajalci. Vse obljube so držali.

- Ali se boste še selili? Čemu boste dali prednost?

Ne.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kako ste se odločili za to stanovanje, kaj ste iskali v zvezi s stanovanjem?

Nč razn to, da si na svojem pa velikost v eni meri pa ... cena, ne.

- Zakaj ste se odločili živeti ravno v hiši?

Slabost življenja v hiši, ja treba je več pospravlat.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Prednost je to, da je manjše naselje oz. naselje, da je mirno dost, ni nekega prometa tle. Slabost: mogoče kakšna infrastruktura v smislu, k zdej je velik mladih družin tle, kakšen vrtec k tega ni tlet ut v Dobu ga ni, mogoče še kakšna trgovina pa kej tacga, pa bencinske črpalke ni.

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste s stanovanjem?

Na splošno je sigurno zdej večja kvaliteta življenja, rečmo 9/10 bi blo loh tudi boljš.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč?

Trenutno sem na porodniški, drugače pa se vozimo ja. Brez avtomobila ... težko. Jst na avtobusu še nisem bila, sin pa hod z avtobusom.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

Več ali manj v Ljubljani, zdej pa tut kdaj pa kdaj v Domžalah, tko na hitr skočva.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?

Jih kr dobr poznam. Bol te v novem delu, pa te sosede, k mejimo nanje, da bi jih pa tko pa ne. Konkretno v tem naselju mam skos kakšne piknike, tko da se tko družmo no.

- Ali se udeležujete prireditev v vašem okolju?

Nobenih.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ne.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva- 4
- Št. otrok -2
- *Delovna aktivnost – da, ž*
- *Starost- 38 let*

Intervju 6-Oseba F

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

2005.

- Kje ste prej živeli in kako?

Ljubljana, hiša.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Sam en vzrok je bil zakaj smo se sem preselil zaradi cen.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo, in tak tip stanovanjske enote? Kako je potekal izbor?

Krtina je bila takrat najcenejša od vsega, dvojček je bil cenejši kot stanovanje v Ljubljani.

- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?

Kupili smo direkt od investitorja, vse so v glavnem korektno naredil.

- Ali se boste še selili?

Zaenkrat ne, mogoče kdaj kasneje.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kako ste se odločili za to stanovanje, kaj ste iskali v zvezi s stanovanjem?

Razporeditev prostorov recimo, potem stroški to, lokacija, okolje, recimo a je to novo naselje, vas. Novo naselje je boljše.

- Zakaj ste se odločili živeti ravno v hiši?

Prednost: udobje, slabost: razen stroškov vzdrževanj ni.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Všeč mi je, da je mir, da je blizu avtoceste, da Ljubljana 15 min od tukaj z avtom.

Slabost pa da ni vrta, ni šole, šola je samo podružnična, pa da mal po gnoju včasih smrdi.

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste s stanovanjem?

9/10, zelo zadovoljni.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč?

Da v Kamnik, z avtom. Vse z avtom, nemogoče, če bi bla podzemna železnica bi se vozu.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?
Gremo v šoping center enkrat na teden malo večji v Ljubljano ali Domžale.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?
Kr v redu, mislim na videz no. Se pogovarjamo. Tudi stare poznamo, pa nimamo nobenih težav. Zdele mamo piknik naslednjo soboto. V redu smo se vklopili nimamo težav, zelo v redu.
- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu? J
Je veliko društev, mi še nismo, so pa.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva- 4
- Št. otrok -2
- *Delovna aktivnost-da, m*
- *Starost- 35 let*

Intervju 7-Oseba G

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?
2005, 3 leta.
- Kje ste prej živeli in kako?
V Ljubljani, ne, v Celju, nazadnje v Celju, stanovanje v bloku.
- Kakšni so bili vzroki za selitev?
Bližina Ljubljane.
- Zakaj ste izbrali to lokacijo, in tak tip stanovanjske enote?
Ja pač, ker je moj mož iz Štajerske, ker je blizu Štajerske pa ker dela tuki.
- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?
Prek izvajalca, vse so izpolnili.

- Ali se boste še selili?

Ne, v bistvu ne.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kako ste se odločili za to stanovanje, kaj ste iskali v zvezi s stanovanjem?

Zarad prostora pa zarad okolja, pa vrt odloča.

- Zakaj ste se odločili živeti ravno v hiši?

Slabosti: so nam že vlomili.

Prednost: Ker je dost prostora, pa da si lahko zuni, da maš mal vrta.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Prednosti: blizu in hkrati izven Ljubljane, lepo okolje. Pogrešam mogoče vrtec al pa tko no, no...

Želje/Realnost

- Kaj od tega se je uresničilo? Ali Vam gre na splošno bolje kot prej (kvaliteta življenja?)

Ja, 10/10.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč?

Da, Ljubljana z avtom. Bi uporabljala javni promet, če ...

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

Kr v glavnem v Ljubljani, kdaj pa kdaj v Krtini.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?

Tudi ja. Tko no neki srednjega. Izven tut poznam.

- Ali se udeležujete prireditev v vašem okolju?

Ja nardimo piknik.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ne, mogoče zdej k bojo otroc mal večji.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva -4
- Št. otrok -2
- *Delovna aktivnost – da, ž*
- *Starost- 34 let*

Intervju 8-Oseba H

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

Avg. 2008.

- Kje ste prej živeli in kako?

Ljubljana–Vič, stanovanje v bloku.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Želel smo si hišo, zato k smo s kmetov doma. Hiša predstavlja vir svobode.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo, in tak tip stanovanjske enote?

Tukaj sem rojena, zemljo smo dobili.

- Ali se boste še selili?

Nikamor več, razen še na Krtino, tam bomo pa najdl.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Zakaj ste se odločili živeti ravno v hiši?

Prednosti: da nimaš soseda pod, sabo nad samo, zemljo maš okrog hiše. Jst nebi mela hiše k so tele, ograje okrog, k da je vojna, jst hočem okrog in okrog hiše pridt, na svojem. To slabost je pa dražje je, več maš dela, če smo čist odkrit. Ne vem no...

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Nč mi ne manjka, edin kabelsko televizijo pogrešam. Glede okolja neb rekla, sosede kle poznam sosede tam poznam, tist ni tok, odvisn je tut od tipa, kok navežeš stik. Jst sem pa v Stegnah je blo ful v redu, če bi bla pa v centru je pa bolj tuki, ker maš kle naravo, zelenja maš dost okol, tam maš sam beton.

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste s stanovanjem?

Jst sem zelo zadovoljna.

Želje/Realnost

- Kakšna so bila vaša pričakovanja preden ste se preselili v to stanovanje? Kako ste si predstavljali »novo« življenje?

K sem sem pršla sem vedla, da bom lahko šla na vrt, kadar bom hotla, ker do zdej sem mogla pa na vrt hodt kdr sem čas mela, jst sem se mogla iz Ljubljane prpelat ane. Zdej če se mi da grem, če se mi ne da ne, tam sem si mogla rezervirat.

- Kaj od tega se je uresničilo? Ali Vam gre na splošno bolje kot prej (kvaliteta življenja)?

Bolj sem mirna, tut v službo mam avtocesto, nimam nobene Ljubljane, nobenga centra nobenih semaforjev, 3 semaforji do Rožne doline prej pa sigurn 15, tko da tuki grem na avtocesto do šihta, pa isto časa.

- Avtocesta: kakšen pomen ima dostopnost?

Avtocesta ni imela, vpliva smo že prej delal hišo. Sigurn pa je prednost, jst jo skos uporabljam.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč?

Ljubljana.

- Kako odvisni ste od avtomobilskega prevoza?

Si ne predstavljam, da bi bla brez, ker moram do glavne avtobusne postaje z avtobusom potem iz glavne avtobusne postaje s trolo, sigurn bi uro pa pol v službo hodila.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

Aja ne to mam pa tko in tko navado že iz Ljubljane, 1-2× na mesec jst hodm v nabavo, nakupim kr rabm, to v supermarketu, v Ljubljani. Koristim trgovino občasno za kruh pa za mlek.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede?

Ulico vse že od majhnga, to kar je pa novo priseljenih pa nič. Tut ne razgovarjamo se ne, kar so stari staroselci.

- Ali se udeležujete prireditev v vašem okolju?

Ja na Studencu se ja, to sem se že tut prej.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ne, tist pa nimam časa.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva- 4
- Št. otrok-2
- *Delovna aktivnost – da, ž*
- *Starost- 44 let*

Intervju 9-Oseba I

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

1990, 18 let.

- Kje ste prej živeli in kako?

V Zg. Tuhinju.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Družina se nam je zvečala pa smo šli, da smo šli na svoje zato.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo, in tak tip stanovanjske enote? Kako je potekal izbor?

Zarad tega, ker je mož iz te vasi doma. V hišo pa, k bi v bloku znorel, zato k smo navajen na vasi živeti. Hišo smo sami delal, pa doma so pomagal.

- Ali se boste še selili?

Oh ne.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kako ste se odločili za to stanovanje, kaj ste iskali v zvezi s stanovanjem?

Pritličje, majhna hiša, sam osnovni prostori, pritličje brez stopnic obvezno, pa majhna hiša to.

- Zakaj ste se odločili živeti ravno v hiši?

Prednosti življenja: da si sam svoj gospodar, delaš po svoje kar hočeš, opremljaš, zunanost lohka rihtaš, ja to greš lahko ven, da greš lahko okol hiše, da si na svojem, tko pa ne moreš. Ja slabosti hiše, velik vzdrževanja, kaj še lohka, kva pa če še bit.

- Ali ste že kaj spreminjali, obnavljalo hišo?

Ja ne spreminjal nismo, je tko k je, sam zdej se je pa začel, se bo počas začel, po 20. ih letih se pa začne, pa morš kopalnico prenovit, dnevno zamenjat, kuhinjo zamenjat ane.

- Kaj vam je pomembno pri stanovanju, bivanjskem okolju?

Na samem bi izbiral, to bi pa izbiral bl na samem, ne, izven gužve izven norišnice, pa bl za krajem ne tko.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Prednosti, da vse maš bliz, avtocesto maš bliz, kamor kol se obrneš vse maš bliz. Je to velik bol kot pa npr. v Moravčah k maš 15 km do ke al pa Tuhinj, čeprou bi šla nazaj ke gor živet, če b se dal tole na kolesa pa gor. Slabosti v Krtini: to, da niso ljudje tok povezan med sabo k na en vas, k je majhna vas. To je že prevelika vas, in se ljudje med sabo že grdo gledajo, k v un vas k sem bla prej je blo 10 bajt ane pa je čist drgačen življenje k pa tole, ne poznamo se med sabo no. Tok da sosede tele poznaš, tmle une že ne na un stran. Pogrešam ... ja mal bl prijazne ljudi. Nč ne pogrešam, trgovina je ... ne vem no, nč da bi rekla kej tacga, da je zame.

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste na splošno?

Ma ja no, sej se sprijazniš s tem no.

- Avtocesta: kakšen pomen ima dostopnost?

Od kar je avtocesta, ena dobra prednost je k si hit v Ljubljana pa bilo kje, slaba stran je pa to, da gre ves promet tuki mim nas, zdej k so vinjete je boljš, sam zdej je pa gužva na avtocest, za znort, da tut v Ljubljano voziš že pol ure. K bojo pa vinjete ukinil, bo pa spet gužva.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč?

8 km v eno stran, z avtom v Jarše.

- Kako odvisni ste od avtomobilskega prevoza?

Hm ... brez avta, ja zdej lohka k so otroc večji, drgač pa ne.

- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih?

Ja v Krtini sej nimaš nič, no osnovna živila, nič ne opravim, tut v trgovino grem v Mercator, Tuš al pa Spar v Domžale, tko da v Krtin nič.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)?
Čist ta bližnje dobr, majčkn bl stran pa ne. Tko recmo stare, Krtince prou Krtince poznam ane, kar je pa priseljencev teh pa ne. Tut tko čist nič. Sej mim hodjo, kašn pozdrav, velik pa jih sploh ne, z vozičkom pa to.

- Ali se udeležujete prireditv v vašem okolju?

Ne preveč, tko redkokdaj.

- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu?

Ja, pr turističnem društvu Rača smo včlanjeni, ja.

- Aktivno sodelujete?

Ne, ne.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva- 4
- Št. otrok-2
- *Delovna aktivnost- da, ž*
- *Starost-43 let*

Intervju 10-Oseba J

Vzroki za selitev/ izbiro lokacije

- Koliko časa že živite tukaj, kdaj ste se preselili?

Stanovanje v večstanovanski hiši, 40 m². Lani 2007

- Kje ste prej živeli in kako?

V Žalcu, v hiši ja.

- Kakšni so bili vzroki za selitev?

Delitev premoženja v familiji.

- Zakaj ste izbrali to lokacijo, in tak tip stanovanjske enote?

Zakaj ... ne vem, k je kle blo pač, k je bilz Ljubljane no.

- Kako je potekal izbor?

Ja sem tut v Ljubljani iskala pa tut v Domžalah, tuki je blo glavno ja bl cena no.

- Kaj so Vam obljubljali ponudniki? Kako je bilo predstavljeno?

Prek interneta sem kupila, od lastnika, ki je bil prej. Recimo tko 98% sem zadovoljna, ne vem pač par stvari so odnesl iz stanovanja, k jih naj ne bi, ampak ni blo tko rigorozno.

- Ali se boste še selili?

Ja upam, da ja, mislm definitivno ja, na svoje ... mislm v hišo se mislim preselit v prihodnosti v svojo spet, ja verjetno no, odvisno no, kle nekje okolica, na obrobje. V hiši si bolj na svojem, tuki je itak spet blok ane. Vsak ma svoje težave, k se mi jih ne da več poslušat. Prej sem bla v hiši ne, tko da zdej sem šla v bistvu zlo na slabš, v narekovajih. Tko v roku 5 let načrtujem.

Pomembnost značilnosti stanovanja

- Kako ste se odločili za to stanovanje, kaj ste iskali v zvezi s stanovanjem?

To je zdej odvisno al greš na samo al v neko strjeno naselje, definitivno je danes najbolj pomembna dostopnost ane, promet, parkiranje, ane, pa da ne rečem neka relativna bližina Ljubljane, to sigurno. Po drugi strani pa tut neko, ni pomembno strjeno ... izven sigurno, pa mir no, relativen mir no.

- Kaj pa bivalno okolje? Kako vam je všeč? Bi kaj spremenili, kaj pogrešate?

Ja drgač je pa v redu ja. Pogrešam ... niti ne no, ne morm rečt, da kej pogrešam, če sam zvečer prideš ... pol. Ne bi nič spremenila, mislm jst ne želim nobenga šoping centra kle, mislim, da ni potreben.

- Glede na vse ... Kako zadovoljni ste na splošno.?

Z lokacijo sem zelo zadovoljna, s stanovanjem pa recmo tko 5/6 no.

- Avtocesta: kakšen pomen ima dostopnost?

Ja nonstop uporabljam, tudi čez vas smo hodil, ampak odvisno, če se ti je mudil ane, zdej pa ni treba nič razmišljat. Hrup se ne sliši, mislim sliši se zvečer, ko je tišina, hrup je v bistvu še najhujš čez dan tole (lokalna cesta), zvečer se avtocesta skor ne sliši, saj na te strani ne no, mjčkn tko mal oddaljeni zvoki. To je majčkn tut mene na začetku skrbelo, tko da zdej to sploh ni problem, dost bol je hrup od letal k tuki obračajo, bol se sliši kot avtocesta, daleč da bi bilo leteče.

Oskrba v Krtini

- Ali se vozite na delo, kako daleč? Kako odvisni ste od avtomobilskega prevoza? Jst delam na terenu, gradbeni inženiring sem skos v avtu, brez avta itak ne. Ne vem, kako je z javnim prevozom, kok je to v redu pa ni no.
- Koliko svojih potreb (gospodinjstva) lahko zadovoljite v Krtini? Kje pa jih? Sproti iz službe, če že al v Ljubljani al kje v Domžalah, ma grem tut klele čez cesto k majo eno trgovino, ampak mogoče 1× na mesec, drgače pa mimogrede no, kjerkoli sem.

Sosedski odnosi

- Kako dobro poznate Vaše sosede? Se družite z njimi (staroselci/priseljenci)? Bolj malo, tko bolj v hiši, no. Ja poznamo se na dober dan, neki tko pa ne. Mam kontakte s staroselci, ampak preko posla no, k slučajno kle živijo drgač pa ne no, da bi bla v kakšnem športnem, kulturnem društvu Krtina.
- Ali ste včlanjeni v kakšnem lokalnem društvu? Aktivno sodelujete? Ne še, če bo kej takega, da me pritegne ne, ampak morš met cajt, ane.

Kle so v glavnem bl priseljenci, pa velik je v tej hiši Štajercev, velik jih je iz tam, k so tko bolj bližje Ljubljani, no. Problem je k jst sem drgač iz Žalca in sem hotla it v Domžale, k je vseen eno tako mesto z bolj infrastrukturo, no, pa Domžale so tut ne, k kle je res naselje ane spalno ni nič ane. Ampak Domžale pa so ble bistveno višje cene ane, da enostavno, saj tist kar je blo novga, staro itak nisem gledala, za novga je bila pa taka cena kot v Ljubljani, no. Zdej v bistvu, če grem v kino je v bistvu vseen, če grem v Kolosej al pa v Celje v kino.

Zadnje dve leti se definitivno pozna trend odseljevanja na periferijo, ker je gužva na avtocest. Vse so poselil od Radomelj, do Kamnika, Domžal, teli zaselki, k so jih ogromno zgradil vse zjutri gre ane. Če bi šel vlak ob avtocesti bi mogoče tut velik ljudi hodilo. Promet je odraz tega, kaj se dogaja s selitvami, boljš ne bo. Ob 7–8 je problem, zdej se že kle ustavi, ampak meni ni vsako jutro treba iti v to smer (proti LJ), ampak če, pa ponavadi zamudim pa je pol problem, je treba mal kalkulirat. Onesnaževanje okolja s temi »lepimi fasadami«.

Demografija:

- Št. članov gospodinjstva-1
- Št. otrok -/
- *Delovna aktivnost – da, ž*
- *Starost-40 let*

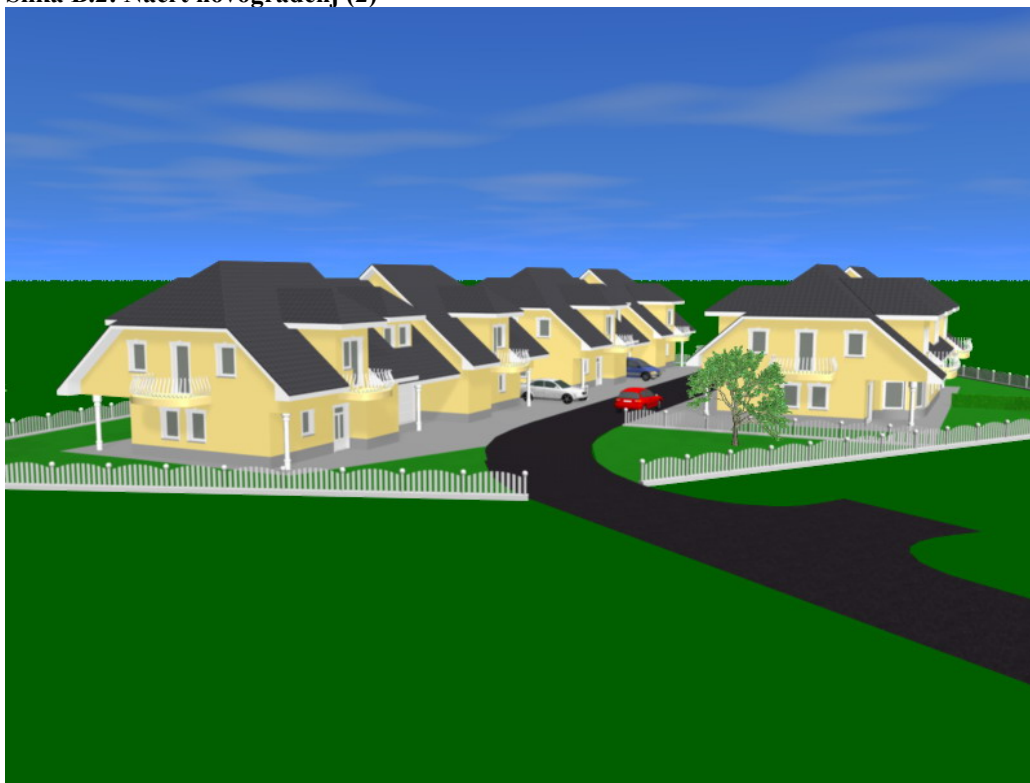
PRILOGA B: FOTOGRAFIJE

Slika B.1: Načrt novogradenj (1)

Vir: S2-invest d.o.o.

Slika B.2: Načrt novogradenj (2)

Vir: S2-invest d.o.o.

Slika B.3: Spodnja Krtina – novogradnje (1)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.4: Spodnja Krtina – novogradnje (2)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.5: Spodnja Krtina – novogradnje (3)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.6: Spodnja Krtina – novogradnje (4)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.7: Spodnja Krtina – novogradnje (5)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.8: Spodnja Krtina – novogradnje (6)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.9: Zgornja Krtina (1)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.10: Zgornja Krtina (2)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.11: Zgornja Krtina (3)

Vir: Osebni arhiv.

Slika B.12: Zgornja Krtina (4)

Vir: Osebni arhiv.